

NEAUTORIZIRANI TRANSKRIPT
STRUČNOG SAVJETOVANJA NA TEMU „OSIGURANJE IDENTIČNOSTI
PROPISA NA SLUŽBENIM JEZICIMA U BiH“ U ORGANIZACIJI
USTAVNOPRAVNE KOMISIJE DOMA NARODA I USTAVNOPRAVNE
KOMISIJE PREDSTAVNIČKOG DOMA PARLAMENTARNE SKUPŠTINE BiH
održanog 18.6.2010.godine

PREDSJEDAVALAČI
ZORAN KOPRIVICA

Dakle, ja vas zamoljavam da se, da pođemo sa ovim savjetovanjem. Dakle, dame i gospodo, najiskrenije vam se zahvaljujem na prisustvu ovom stručnom savjetovanju. Posebno pozdravljam prisutne predstavnike parlamenta, Parlamentarne skupštine BiH, predstavnike Vijeća ministara, predstavnike Parlamenta Federacije, Narodne skupštine RS, Skupštine Brčko Distrikta, službenih glasnika BiH, RS te predstavnike kantonalnih službenih glasnika.

Poznato vam je da su organizatori ovoga skupa Ustavnopravna komisija Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH zajedno sa Ustavnopravnom komisijom Predstavničkog doma, a pomoć u realizaciji ovog skupa dali su na USAID i ... kancelarija u BiH. Ja koristim priliku da im se posebno zahvalim na nesebičnom pomaganju svih ovih naših projekata, jer bez njihove pomoći sigurno da ovakva savjetovanja ne bi mogla biti ni održana.

Dakle, ustavnopravne komisije Parlamentarne skupštine BiH i Doma naroda i Predstavničkog doma, uz podršku USAID-a i projekta Jačanje Parlamenta u BiH i misije OEPS-a u BiH organizuju ovo stručno savjetovanje na temu „Obezbjedenje identičnosti propisa na službenim jezicima u BiH“. Ovaj skup posvećen je izradi, lektorisanju i usklađivanju pravnih propisa na službenim jezicima, te razmjeni iskustava između različitih zakonodavnih i izvršnih organa, odnosno javnih preduzeća koja se bave objavljivanjem zakona.

S obzirom na vaše iskustvo, smatramo da biste svojim učešćem doprinjeli uspješnom radu ovoga skupa i da ćete to i učiniti ovdje. Kako rekoh, stručno savjetovanje nosi naziv „Osiguranje identičnosti propisa na službenim jezicima u BiH“, cilj ovog savjetovanja odnosno putem ovog savjetovanja trebali bismo analizirati pitanje usklađenosti tekstova zakona i drugih podzakonskih akata sa zvaničnim jezicima u BiH.

Ja također ovom prilikom želim da vas podsjetim da smo u organizaciji ove dvije ustavnopravne komisije još 26. januara ove godine, održali stručno Savjetovanje pod nazivom „Iskustva u primjeni jedinstvenih pravila za izradu pravnih propisa u institucijama BiH i mogućnost njihovog unapređenja“, kada smo se dogovorili da ćemo održati jedno posebno savjetovanje, stručno savjetovanje na temu „Obezbjedenje identičnosti propisa na službenim jezicima u BiH“ što evo dane i činimo.

Naime, mi smo davno učili da nam u Parlamentarnu skupštinu BiH povremeno dolaze materijali slabe jezičke obradenosti. Nekada su takvi primjeri prolazili bez ozbiljnije kontrole i upozorenja. Međutim, nakon usvajanja i objave u „Službenom glasniku“ ti materijali su postajali zakoni i drugi podzakonski akti koje su primjenjivali ovlašteni organi i tada su u

praksi nastajali razni problemi zbog jezičke neusklađenosti, pa je bilo potrebno dosta truda za njihovo prevazilaženje. Mi smo te neželjene posljedice osjećali posebno pri izradi prečišćenih tekstova, što je dakle rezultiralo žučnim raspravama sa lektorima i primjenjivačima propisa. Zato ovom prilikom želimo aktuelizovati pitanje jezičke usklađenosti propisa, te posdtaći stvaranje institucije koja će se planski baviti ovim pitanjem. Ta institucija će biti locirana u Parlamentarnoj skupštini, ali će se njen uticaj osjetiti i kod drugih obrađivača i predlagača zakona i drugih propisa.

Mi želimo da kroz riječi uvaženih uvodničara, kao i kroz diskusiju koja bi trebala biti dosta temeljita i korisna, trasiramo najbolji put za rešenje ovog pitanja. Tu pored mene su i gospodin Šefik Džaferović predsjednik Ustavnopravne komisije Predstavničkog doma, gospodin Lazar Prodanović član Ustavnopravne komisije Predstavničkog doma, sekretar Ustavnopravne komisije Predstavničkog doma, gospodin Igor Bajić i skeretar Ustavnopravne komisije Doma naroda, gospodin Hasić Zijad. Ja sam Zoran Koprivica, član Ustavnopravne komisije Doma naroda, obavljam funkciju moderatora ovog današnjeg skupa u odsustvu gospodina Ive Mire Jovića koji je službeno odsutan.

Dakle, evo želim još jednom na kraju ovog svog uvodnog obraćanja, da vam se posebno zahvalim, da vas pozdravim, da vam se zahvalim na dosalku na današnje savjetovanje. Pozivam vas da uzmete aktivno učešće u ovom savjetovanju. Vi ste dobili program rada ovog savjetovanja. Mi smo planirali da u tom uvodnom obraćanju čujemo gospodina Džaferovića nakon ovog mog obraćanja, zatim izlaganja i prezentacije stručnjaka iz oblasti prije svega, izlaganje Lejle Nuhodžić šefa Odjela za prevođenje i lektorisanje Parlamentarne skupštine BiH. Dakle, u 10:15 do 10:30 izlaganje Vesne Saradžić Parlament Federacije BiH, u 10:30 do 10:45 izlaganje Srebrenke Golić „Službeni glasnik RS“, zatim ćemo imati pauzu za kafu. U 11:00 diskusija i zaključci. Naravno imaćemo i obraćanje predstavnicima medija, ručak u salonu retorana Parlamentarne skupštine po okončanju ovog savjetovanja.

Evo u tom uvodnom dijelu htio sam toliko reći. Samo još kratko nekoliko rečenica vezanih za ono savjetovanje koje smo mi održali, kako sam rekao u uvodu, 26. januara 2010.godine, koje se tiče iskustava u primjeni jedinstvenih pravila za izradu pravnih propisa u instiucijama BiH i mogućnosti njihovog unapređenja, da vas samo upoznam sa zaključcima koji su vama vjerovatno i dobrim dijelom poznati. Prije svega oni se tiču potrebe da Ustavnopravna komisija Doma naroda zajedno sa Ustavnopravnom komisijom Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine, sačine temeljitu analizu jedinstvenih pravila za izradu pravnih propisa u BiH.

Drugo, da sankcije institucijama koje ne poštuju jedinstvena pravila za izradu pravnih propisa u BiH budu iste kao sankcije za neusklađenost akata sa Ustavom BiH i pravnim sistemom.

Treće, istaknuta je potreba da se provjeri usklađenost jedinstvenih pravila za izradu pravnih propisa u BiH sa EU normama o tehnici pisanja pravnih akata.

Četvrto, da se formira i obezbijede uslovi rada Komisije za jezičku politiku u zakonodavstvu BiH.

Peto, u izvršnoj vlasti u Parlamentarnoj skupštini BiH da se ojačaju kapaciteti i tijela koja rade na izradi propisa.

Šesto, rad Ureda za zakonodavstvo Vijeća ministara BiH da se učine efikasnijim i transparentnijim u dijelu kod davanja mišljenja na propise koji se upućuju u Parlamentarnoj skupštini BiH.

Sedmo, da se obezbijedi boja obuka, obrazovanje, usavršavanje kadra koji radi na normativnoj djelatnosti, putem Agencije za državnu službu BiH, te institucija u kojima djeluje kadar.

I, osmi zaključak, da Ustavnopravna komisija izražava svoju zahvalnost USAID-u i uredu pomoći Parlamentarnoj skupštini BiH pri realizaciji svih savjetovanja, uključujući i ovo savjetovanje.

Dakle, evo gospodo toliko sam htio reći u ovom uvodnom dijelu. Ja ću sada dati riječ predsjedniku Ustavnopravne komisije Predstavničkog doma gospodinu Džaferović Šefiku koji će vam se kratko obratiti, a nakon toga ćemo ići po ovom utvrđenom programu koji sam upravo sada i istakao.

Još jednom vam se zahvaljujem, gospodine Džaferoviću, izvolite.

ŠEFIK DŽAFEROVIĆ

Hvala vam gospodine Koprivica. Poštovane dame i gospodo, pozdravljam vas u ime Ustavnopravne komisije Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH i želim uspješan rad na današnjem savjetovanju.

Zahvaljujem se misiji OSC-a u BiH i USAID-u koji nesebično pomažu organizaciju ovakvih aktivnosti u Parlamentarnoj skupštini BiH. Kada govorimo o Parlamentarnoj skupštini BiH i inače o radu parlamenata u BiH, onda obično pomislimo na krupne političke teme. Mi smo se u toku ovog saziva Parlamentarne skupštine BiH opredjelili da osim tih krupnih političkih tema koje su po prirodi stvari posao parlamenata, se bavimo i nekim drugim, ja bih rekao nepolitičkim temama ili temama koje su manje opterećene politikom, ali koje politika u datom trenutku može da iskoristi, ukoliko ne postoji sistem. Pa smo onda do sada u nekoliko navrata organizirali savjetovanja i raspravljali na temu autentičnog tumačenja pravnih propisa, zatim na temu izrade propisa u institucijama vlasti BiH na temu prečišćenih tekstova zakona i evo danas na temu osiguranja identičnosti propisa na službenim jezicima u BiH.

Ove teme bi ustvari trebale da budu stri struke, ali zbog toga što ne postoji sistem i zbog toga što ova stvar ili ove stvari do kraja nisu uređene u institucijama BiH, vrlo često se dešava da budu zloupotrebene od politike. Tamo gdje nema sistema, mogućnost zloupotrebe je veća i zato je vrlo važno uspostaviti sistem.

Kao predsjedavajući Ustavnopravne komisije Predstavničkog doma, ja sam igrom slučaja pravnik pa se razumijem u tu problematiku, kada je autentično tumačenje zakona u pitanju, dobio sam zahtjev jedne advokatske kancelarije da Ustavnopravna komisija da mišljenje povodom jednog slučaja u pogledu praktične primjene zakona sa formalnim

zahtjevom da se da autoentično tumačenje zakona. Kada sam pogledao taj papir, ja sam zapravo vidio gdje su sve skupa to može da ode. To može da odvede u anarhiju, pravnu anarhiju. U BiH postoji sistem, mi funkcioniramo na sistemu podjele vlasti, na zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast i u postupku primjene zakona, zakonodavcu ili njegovom tijelu se obraća neko i traži mišljenje iz sfere praktične primjene zakona kojeg primjenjuje sud, odnosno izvršni organi. Da se tada, da se ja sada narodski izrazim, progutala udica i da se ušlo u postupak autentičnog tumačenja na takav način, mi bismo zapravo imali konfuziju, da zakonodavac i donosi zakon i da ga onda pod firmom autentičnog tumačenja praktično primjenjuje ili blago kazano, da imamo različite stavove zakonodavca i onoga ko primjenjuje zakon u pogledu praktične primjene zakona.

Zbog toga je recimo praktična posljedica tog jednog tumačenja, saglasnost skoro svih među nama koji o tome odlučujemo u Parlamentarnoj skupštini BiH, da ozbiljno razmislimo da li nama uopće treba institut autentičnog tumačenja ili ćemo recimo, kao što to radi Bundestag, prepustiti autentična tumačenja i tumačenja propisa uopće, sudovima i onima koji primjenjuju zakon, ali sudovima prije svega.

Ja sam ovo naveo kao primjer da pokažem koliko se je važno baviti ovim stvarima, između ostalog i na ovakav način i koliki je značaj i ovog današnjeg savjetovanja. Kada smo govorili o primjeni pravnih propisa, odnosno o izradi pravnih propisa u institucijama vlasti BiH, naravno doticali smo se i ovih pitanja koja se tiču jezika, vrlo važnih pitanja.

I ja ću vam kazati jedno pitanje ili jednu stvar koja nije vezana za osiguranje identičnosti propisa na službenim jezicima u BiH, ali je vezana za jezik. Vezana je za prijevod ovog dokumenta koji se zove Ustav BiH, sa engleskog jezika. Zna li da zbog nesaglasnosti kada je u pitanju prijevod ovog dokumenta na jezike u službenoj upotrebi u BiH ili možda zloupotreba, mi do danas nemamo oficijelni prijevod Ustava BiH sa engleskog na jezike u službenoj upotrebi u BiH.

A koliko je to važno pitanje i koliko je to značajno pitanje, ja vas pozivam samo da otvorite Ustav BiH i da pogledate član 2. stav 2 koji govori o ljudskim pravima i osnovnim slobodama i s tim u vezi međunarodnim standardima. Svi vi koji znate engleski jezik, uzmite engleski tekst i pročitajte ovu odredbu koja se tiče međunarodnih standarda i pogledajte onda silne tekstove koji su do sada u BiH napravljeni kao prevodi i nama podijeljeni u upotrebu, pa ćete vidjeti suštinske razlike. A znate u čemu je problem? Ova stvar je, zbog toga što nije riješena, što se time niko na ozbiljan način nije bavio, došla i do Ustavnog suda. Naravno, radi se o suplimaciji Evropske konvencije o osnovnim ljudskim pravima i slobodama nad ukupnim pravom BiH. I zbog toga što se jedna riječ ovdje prevodi – ostalim zakonima, tako je neko prevodi, dakle da Evropska konvencija ima suplimaciju nad ostalim zakonima, nad zakonima. A ako se to prevodi – nad zakonima, onda to znači da nema suplimaciju nad Ustavom BiH. Ali ako se prevede kao što ja mislim da treba da se prevede, ja sam se interesirao i mnogi ljudi kao što misle da se prevede, - nad ostalim pravom, nad ukupnim pravom, onda ona ima suplimaciju nad Ustavom BiH, što je potpuno logično. Jer, međunarodni pravni akt ima prednost i u snazi je jači od bilo kojeg domaćeg pravnog akta, pa i Ustava BiH. Ali ovo pitanje dakle prijevoda sa engleskog na jezike u službenoj upotrebi, zbog značaja te teme, jer posljedice su potpuno različite ukoliko krenet u jednom ili u drugom smjeru. I zbog toga su važne ove stvari.

I treća stvar, osiguranje identičnosti propisa na službenim jezicima u BiH je bilo pitanje kojim smo se na najkonkretniji način bavili prilikom donošenja nekoliko zakona. Ja namjerno neću sada govoriti koji su to zakoni, ali ću ovdje ustvrditi da je prilikom donošenja jednog važnog reformskog zakona, postojao pokušaj da se kroz ovu oblast provuku i određeni politički interesi. Nemojte me pitati koji je to zakon i koji su to zakoni i koja je to reformska oblast kojom smo se mi bavili, ali to jeste desilo se u prošlom sazivu Parlamentarne skupštine BiH. I zato je važno ovo današnje savjetovanje i zato je važno da znamo o čemu govorimo i zato je važno da vidimo šta možemo na tom planu da uradimo i zato je važno da struka konačno kaže – jeste, to je to, da ljudi koji svakodnevno rade na tome, nemaju problema.

Prama jedinstvenim pravilima za izradu pravnih propisa u institucijama BiH, prema članu 81. predviđeno je na nivou institucija BiH uspostavljanje Komisije za jezičku politiku u zakonodavstvu BiH. To do danas nije urađeno. Ja mislim da se to mora uraditi u BiH i pošto ja neću biti prisutan daljnjem toku savjetovanja, jer moram da idem, ja vas molim da danas to bude jedan od zaključaka ovoga savjetovanja i da se nakon toga krene u realizaciju, jer ponavljam što više struke u ovoj oblasti, što više sistema u ovoj oblasti, to manje mogućnosti za zloupotrebu.

Hvala vam još jedanputa i želim vam uspješan rad. Umjesto mene u ime Ustavnopravne komisije Predstavničkog doma daljnjem toku savjetovanja prisustvovaće moj uvaženi kolega, član komisije i član Predstavničkog doma, gospodin Lazar Prodanović.

Hvala vam.

ZORAN KOPRIVICA

Zahvaljujem gospodinu Džaferoviću. Kako reče gospodin Džaferović, umjesto njega tu je prisutan gospodin Lazar Prodanović, kome ja ovom prilikom dajem riječ da nas kratko pozdravi, pa ćemo nastaviti onda po utvrđenom programu.

Gospodine Prodanoviću, izvolite.

LAZAR PRODANOVIĆ

Pozdravljam, dovoljno je kada jedno to uradi. Pozdravljam sve, zadovoljstvo mi je da prisustvujete ovom savjetovanju, prije svega u ovolikom broju. Mislim da imamo odgovornost između ostalog da kroz ova stručna savjetovanja osiguramo identičnost propisa na službenim jezicima u BiH. Vi ste osobe koje su najviše upućene u ovu problematiku. Takođe zahvaljujem misiji OSC-a i USAID-a za organizaciju ovakvog jednog savjetovanja.

ZORAN KOPRIVICA

Hvala.

Dakle prelazimo na ovaj dio izlaganja, odnosno prezentacije stručnjaka koje smo pozvali na ovo današnje savjetovanje.

Dajem riječ Lejli Nuhodžić, šefu Odjela za prevođenje i lektorisanje u Parlamentarnoj skupštini BiH. Dakle, svi koji budete riječ, prvo bih zamolio da se predstavite zbog snimanja kompletnog savjetovanja. Imaćemo kasnije i objavljeno sve ono što smo govorili, zaključke

koje smo usvojili, prijedloge koje smo dali, tako da bih zamolio dakle na početku da se svi redom predstavite, da nakon diskusija koje budete imali predložite određene zaključke koje ćemo na kraju generalno razmotriti i eventualno usvojiti.

Dakle, Lejla Nuhodžić iz Odjela za prevođenje i lektorisanje Parlamentarne skupštine BiH.

LEJLA NUHODŽIĆ

Zahvaljujem se gospodine Koprivica.

Dakle, ja sam Lejla Nuhodžić, šef Odjela za lektoriranje i prevođenje u Parlamentarnoj skupštini BiH.

Na početku svog izlaganja želim izraziti zadovoljstvo činjenicom da u svega nekoliko mjeseci, već drugi put govorimo o jeziku u zakonodavstvu. To je sigurno dobar znak, razlog za optimizam nas jezičara, da smo napokon dočekali vrijeme kada će govoriti struka o struci. Tome u prilog ogovori interese koji ovakve teme uvijek izazovu.

Kada govorimo o jezičkoj situaciji u BiH, govorimo o tri jezika – bosanskom, hrvatskom i srpskom. To je naša jezička stvarnost. Zašto je to važno naglasiti? Često se naime, pogotovo u institucijama BiH barata sintagmom – tri jezičke varijante. Vjerovatno je to analogija prema jezičkoj situaciji u bivšoj Jugoslaviji čiji je i BiH bila dio do '92. kada je u upotrebi bio srpskohrvatski – hrvatskosrpski jezik s dvije varijante istočnom i zapadnom. Vjerovatno su odatle stigle i tri verzije, kako se često govori za jezike u službenoj upotrebi u BiH, što je precizirano našim Ustavom. Riječ je dakle o tri jezika, tri norme, tri pravopisa, gramatike. Treba reći da svaki od naših jezika ima svoje osobenosti ali i ono što je u njima srodno ili isto.

Naša zadata tema je osiguranje identičnosti propisa u zakonodavstvu. Kao što znamo, predlagач zakona obično je Vijeće ministara, njegove agencije, direkcije ili ministarstva. Vijeće ministara do sada u pravilu nije poštovalo svoju obavezu da dostavlja lektorirane tekstove u parlamentarnu proceduru. Problem leži i u činjenici da predlagači obično nemaju lektore, te da ne postoji institut pravne redakture kojom bi bio utvrđen jedan materijalno tačan tekst propisa, čiji bi prijevod na jezike u službenoj upotrebi tada bio mnogo lakši.

Naime, pravna redaktura podrazumjeva provjeru tačnosti pravnih instituta, prijedloge odgovarajućih pravnih termina, kao i uređenje teksta prijevoda u skladu s nomotehničkim pravilima i pravnim sistemom BiH. Pravnom redakturom utvrđuju se pravni termini u duhu jezika, koji su u službenoj upotrebi u našoj zemlji, ali je važno napomenuti da se pri tome ne mijenja smisao i posebnosti pravnog sistema BiH. Bez toga, stvari stoje sasvim suprotno. Postoje rečeničke konstrukcije pa čak i cijele rečenice koje je potrebno potpuno promijeniti, da bi uopće imale smisla. Tako tvrdnja da neki izvještaj raspolaže kvalitetnim imputima i relevantnim parametrima, gotovo do nerazumljivosti dovodi čitaoca određenog akta, jer ustvari znači da izvještaj sadrži smjernice i odgovarajuće pokazatelje. Ako kažemo da neko djelovanje ili nedjelovanje može dovesti doneželjene katastrofe, pa tako još naslovimo neki akt ili skup, time smo rekli da postoji željena katastrofa, što samo za sebe ne traži nikakav komentar, te da punoljetnom licu u bosanskom i srpskom jeziku postoje malodobnik i punodobnik u hrvatskom. I sve navedeno moguće je uz razumjevanje pravnika, lektorskom intervencijom dovesti u ravan razumljivog.

Lokalni nosioci odgovora na nesreću, formulacija je u pravnim aktima za vatrogasce. Strateške mete za strateške ciljeve, a morski zemljouz za moreuz. Tako iz jednog izvještaja saznajemo da postoji međunarodni plan akcije za starenje u BiH, kao da se u našoj zemlji stari drugačije, te da će provođenje akcionog plana jedne institucije biti urađen set ciljeva i primjenjen korpus aktivnosti, kao i to da osuđeni sa izdržavanja kazne može biti pušten da posjeti preminulo lice.

Kao što smo već rekli, svaki jezik ima svoje zakonitosti, te ćemo se prilikom savnjivanja teksta propisa sresti s različitim redom riječi u rečenici, s različitom upotrebom infinitiva i konstrukcije da plus prezent, različitom upotrebom glagolskih imenica i tome slično. To nikako ne znači da je kontekst različit ili smisao rečenog. Nema prijevoda riječ za riječ. To se može uporediti s prijevodom s engleskog jezika napr. Svaki jezičar zna da je dobar prijevod onaj koji je u duhu jezika na koji se prevodi, a nikako onaj tvrdi preveden riječ za riječ. Tako je i s našim jezicima. Svaki od njih ima dinamiku svoje rečenice, svoju leksiku, svoju prozodiju.

Jasno je da praksa u zakonodavstvu nameće svoje rješenja, pri čemu jezičari biraju ona jabolja, ona koja se najviše čuju na terenu. Važno je u ovom kontekstu spomenuti jezik prava i pravnik koji je okoštao, zatvoren i uvriježen i sporo se mijenja. Najteže je svakako s pravnim institutima koji imaju svoj kontinuitet u primjeni a jezik donosi dah novog vremena i potrebu njihovog prilagođavanja tome. Kao pozitivan primjer promjene na koju su pravници pristali može se navesti pojam – povraćaja. Naime, jasno je da jezik u svojoj ekonomičnosti i logičnosti vremenom nudi bolja rješenja. Tako je i – povraćaj, postao – povrat ili vraćanje sredstava i dobara. Jasno je da jezik prava nije jezik emocija, ali ipak mora zadržati onu osnovnu namjenu, da postoji zbog čovjeka i po mjeri čovjeka. Nezaobilazno je konstatirati da jezik političara ali dobrim dijelom i medija, obiluje stranim riječima. Svakim danom pojavljuju se nove, koje bez gotovo ikakvog filtera preuzimamo kao i one koje su već ušle u naše jezike, ali se upotrebljavaju u novim kontekstima. Najviše otpora toj pojavi daje hrvatski jezik, koji svojom stabilnom normom i obiljem stručne jezičke literature pravi kakvu takvu barijeru toj bujici novih riječi. Prati ga srpski jezik koji ima svoja neriješena pitanja, ali ima stručnu literaturu koja olakšava rad lektorima. Najlošije pak što se tiče stručne literature stoji bosanski jezik, koji ima prvopis nastao u jednom posebnom vremenu i okolnostima i kao takav imao je svoju prije svega političku dimenziju, pa tek onda onu koju bi trebalo da ima. Tako je i s leksičkog stanovišta bosanski jezik u najtežoj situaciji jer vapi za enciklopedijskim rječnikom koji bi napokon značio iskorak u odnosu na postojeću literaturu.

Sve su to činjenice koje dodatno otežavaju rad lektorima jer su osuđeni na stara srpskohrvatska rješenja ili na ona koja su negdje između. To je vakum u kojem je teško održati kontinuitet. Zato ovo treba razumjeti samo kao blagu preporuku svima koji su na bilo koji način uključeni u izradu pravnih akata, da uvažavaju mišljenje i savjet jezičara, kako bi se na taj način sačuvalo jezički izraz i konačno, kako bismo akte koje radimo učinili razumljivijim onima kojima su i namjenjeni, a to je šira javnost. Odatle i potreba da se sve strane riječi ma koliko jak njihov nalet bio, kao i podrška govornika koji ih preuzimaju po inerciji, zamjenjuju domaćim.

U svemu ovome, posebna su priča zakoni koje je nametnuo visoki predstavnik. Naime, shvatanje činjenice da zakon koji nameće visoki predstavnik treba da bude objavljen u zadatoj formi, otišla je u potpunu krajnost. Naime, kada se kaže da je zakon nametnut, to

nikako ne znači da on ne treba biti jezički prilagođen, lektoriran i preveden. Tako smo u nasljeđe dobili i sa sobom ponijeli cijeli set zakona čije je provođenje upitno, između ostalog i iz jezičkih razloga. Naprosto, ne možemo utvrditi identičnost teksta čije značenje ne razumijemo. Nemoguće je u ovom kontekstu ne spomenuti Ustav BiH koji je kao što znamo dio Dejtonskog sporazuma. Ko je, kada i gdje preveo naš Ustav, kao krovni i najvažniji zakon svake države, nikada nećemo saznati. Nije nepoznanica da se tekst nekih članova našeg Ustava potpuno razlikuje od jezika do jezika. Tako se u Ustavu srećemo sa organima uprave u bosanskom i upravnim telima u srpskom ili upravnim tijelima u hrvatskom, te s ovlaštenjima u bosanskom, nadležnostima u srpskom i ovlastima u hrvatskom. Jasno da nadležnost i ovlaštenja ili ovlast, nemaju isto značenje, te da postoje organi, odnosno tijela uprave.

Tek danas, mnogo godina nakon potpisivanja Dejtonskog sporazuma, krenulo se u ovaj posao, ali ovaj put stvarnog prevođenja. Ipak, i dalje je sasvim neizvjesna njegova sudbina. Ovo je dobra prilika da se kaže i nekoliko riječi o preuzimanju legislative EU.

Već je poznato da je Republika Hrvatska našoj zemlji ustupila prijevod AKI-a. Ipak, tu se naša jezička priča ne završava. Mi imamo tri jezika, da ponovimo po ko zna koji put i preuzete prijevode treba prilagoditi srpskom i bosanskom jeziku. Dobiti bitku s terminološkim haosom koji nam može otežati posao. Tu treba naglasiti značaj pravne redakture koja se radi u okviru Direkcije za evropske integracije, prilikom preuzimanja evropskog zakonodavstva koje u mnogome olakšava taj zaista odgovoran i težak posao.

Zato još jednom podsjećam na neophodnost uspostavljanja jezičke komisije za politiku u zakonodavstvu, što je utvrđeno članom 81. jedinstvenih pravila za izradu pravnih propisa, koja su usvojena još davne 2005. godine.

Na kraju, možemo zaključiti da tekst pravnog propisa, s pravnom stanovišta mora biti jasan i nedvosmislen, što će se postići kvalitetnom pravnom redakturom bez koje je on uvijek na granici materijalne tačnosti. S jezičkog stanovišta, samo tekst pravnog propisa preveden i lektoriran na jezike koji su u službenoj upotrebi u BiH spreman je za objavu a potom i za kvalitetnu primjenu u praksi.

Hvala lijepo.

ZORAN KOPRIVICA

Zahvaljujem.

Ja predlažem da nakon svih ovih uvodnih obraćanja i prezentacija stručnjaka, eventualna pitanja koja imamo njima, odmah postavljamo i tražimo odgovore, ako imamo pitanja naravno ili eventualne prijedlog po onim temama koje su predmet izlaganja.

Dakle, evo ja koristim priliku da vas pitam sve prisutne, da li neko po ovome što smo čuli, ovoj prezentaciji Lejle Nuhodžić, šefa odjela za prevođenje i lektorisanje u Parlamentu BiH ima nekih pitanja, eventualnih prijedloga vezanih za ovo što smo čuli od gospođe Lejle Nuhodžić?

Evo gospodin, izvolite samo se predstavite molim vas. Samo zamoljavam da mikrofona upalimo, radi snimanja.

ADNAN BEŠLAGIĆ(?)

Gospođa Lejla je inače i prošli put kada sam je slušao na ovome sličnom skupu imala jednu vrlo zanimljivo i inspirativno izlaganje. Međutim, ne mogu da ne kažem da kao gospođa koja se bavi prije svega sferom jezika, je imala izlaganje o pravnoj redakturi. Mislim da je njeno jedno 70% izlaganja posvećeno pravnoj redakturi i mislim da ona koliko god je iskusna i ovaj, sposobna u toj svojoj oblasti, mislim da nije do kraja kompetentna da govori na ovom eskupu o pravnoj redakturi.

Drugo, navela je primjere koji mislim, nisu baš dobri primjeri u odnosu na ono što treba uraditi u pravnoj redakturi. Mislim da je proces donošenja zakona jedan vrlo kompleksan proces koji i podrazumjeva jedan tako da kažem, proces kuhanja kolača zakonodavnog i to prije svega u izvršnoj vladi. I ako se u izvršnoj vladi, što podrazumjeva prije svega kvalitetne ljude u ministarstvu, što podrazumjeva kvaliteta ured za zakonodavstvo koji opslužuje izvršni organ prije svega, a daje i mišljenje tom istom ministarstvu koje obrađuje zakon, odnosno pravi ga, tako da kažem kao jedan kolač, i ako to nije urađeno znači u smislu i pravnom i jezičkom i socijalnom smislu, društvenom itd., podrazumijevajući je li, ono što je realnost ove BiH, odnosno onog okruženja za koji se donosi zakon je li, kanton, Federacija, entitet i slično. Mislim da onda ne možemo te korekcije prave napraviti kroz parlamentarnu proceduru. Pitanje jezika je samo dio tako da kažem, zakonodavne procedure i mislim kad ovdje govorimo već o pravnim redakturama, kad govorimo o kompleksnosti i donošenja zakona, da moramo imati u vidu da ono što rade na kraju lektori, da je to samo jedan dio tog procesa i ja ne mogu, nisam mogao da ne kažem da mislim da je moja draga kolegica, koju inače poštujem posebno, ovaj put po meni, ne promašila temu, nego je govorila o nečemu što možda nije dovoljno ona baš kompetentna za to.

ZORAN KOPRIVICA

Zahvaljujem.

Dakle, ako imamo još nekih pitanja, predlažem da ih čujemo, ako ne daću riječ Lejli Nuhodžić.

Pitam ostale da li ima još neko potrebu ili postaviti pitanje ili komentarisati ovu temu. Izvolite gospodo. Samo se predstavite molim vas, upalite mikrofona.

MIRA ŠKRBA

Ja se zovem Mira Škrba Tomić, šef Odjeljenja za izradu i objavljivanje pravnih akata. Ja bih da iznesem malo probleme koje imamo u Odjelu za izradu i objavljivanje pravnih akata.

Naime, s obzirom da u proceduru dođu nelektorisani zakoni i da prođu parlamentarnu proceduru i onda dođe u Odjel za izradu i objavljivanje pravnih akata, da se uradi izbornik zakona, da se ugrade amandmani i pošalju na objavu. Mi to kad sve odradimo, pošaljemo lektorima. Lektori izlektorišu i nama vrata i šta se desi? Različiti tekst u odnosu na prijedlog. Ja pitam šefa šta da radimo. Kaže konsultuj se sa predlagračem zakona. Ja zovem predlagrača zakona, kaže nemojte molim vas, to mijenja suštinu odredbe. Šta da mi radimo? Ja ako ću poslušati lektore, onda znači mijenja se suština odredbe koja je usvojena na Domu. A ako

neću slušati lektore, onda što šaljem ođabe lektorima? Zašto ljude opterećujemo? I ja ne znam u tim situacijama šta da radimo?

ZORAN KOPRIVICA

Zahvaljujem.
Obzirom da nema više prijavljenih, dajem riječ Lejli da odgovori kratko na ova pitanja.
Izvolite.

LEJLA NUHODŽIĆ

Zahvaljujem se.
Ovo što je rekla moja kolegica Mira Škrba Tomić, šef Odjela za objavu, moglo bi se u nekom smislu shvatiti kao odgovor na pitanje i konstataciju mog uvaženog kolege Adnana Bešlagića. Znači, govoreći o pravnoj redakaturi, nije mi bilo ni na kraj pameti da se miješam u ono što je pravni posao, što je posao dakle pravnika i te struke. Ja sam samo htjela reći svojim izlaganjem i duboko sam uvjerena u to, a i to svjedoči ovo što je gospođa Škrba Tomić rekla. Dakle, tekst koji dolazi od predlagača mora proći prije toga sve filtere i biti materijalno tačan a ne različit na jezicima koji su u službenoj upotrebi. Utoliko je značaj pravne redakture za kasniju jezičku obradu kapitalan. Meni je žao što mene kolega Bešlagić možda nije pratio ili nije dovoljno razumio šta sam ja htjela reći, ali dakle bez ikakve namjere da se miješam u nešto što nije struka jezičara, samo kad jezičar ima pred sobom jasan tekst, što sam ja nastojala podkrijepiti i primjerima koje sam dala. Dakle, to govori o tekstovim akoje mi dobivamo na lektoriranje, koji nisu sraavljeni, koji nisu prošli pravnu redakaturu, onda ih je nemoguće prevesti. O tome se radi. Da se radi pravna redakтура, da predlagač to radi onako kako treba, da to Ured za zakonodavstvo radi, tada jezičari ne bi imali nikakav problem.

Hvala.

MIRA ŠKRBA TOMIĆ

Ja bih još samo nešto da kažem.

ZORAN KOPRIVICA

Molim vas samo malo. Nećemo sada ulaziti u polemike i diskusije. Dakle, ovaj dio je namjenjen isključivo da se čuju prezentacije, odnosno izlaganja onih koji su zaduženi za obradu pojedinih tema, da pitanja postavimo, kratka pitanja a kasnije ćemo u drugom dijelu savjetovanja imati priliku da svi diskutujemo, predlažemo zaključke i tražimo neka dodatna objašnjenja. Dakle, u ovom dijelu ja se zahvaljujem Lejli Nuhodžić, zahvaljujem se vama koji ste postavili pitanja, imaćete kasnije priliku dakle diskutovati po ovim pitanjima o kojim ste imali namjeru diskutovati.

Ja sada dajem riječ Vesni Saradžić iz Parlamenta Federacije BiH koja će vam se obratiti. Eto možete i sa govornice a možete i ovamo ako vam je lakše. Izvolite.

VESNA SARADŽIĆ

Hvala.

Poštovane dame i gospodo, dobar dan.

Ja sam Vesna Saradžić i predsjednica sam Komisije za jezička pitanja Predstavničkog doma Parlamenta Federacije BiH.

Koristim ovu priliku da se zahvalim organizatoru na ovom savjetovanju, a nama svima želim ugodan i uspješan današnji radni dan.

Ja ću nastojati ukratko da va supoznam sa radom Komisije za jezička pitanja Predstavničkog doma, s obzirom da vidim da ima jako puno zainteresovanih za diskusiju, a mislim da će inspirativno poslužiti ova naša iskustva.

Do 11.10.2008.godine, komisija je nosila naziv Komisija za utvrđivanje istovjetnosti tekstova na bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku. Promjeni naziva prethodio je prijedlog koji je ispred komisije upućen Komisiji za izradu Poslovnika Predstavničkog doma i koji je usvojen.

Komisija za jezička pitanja ima u svom sastavu 15 članova, 9 članova iz reda poslanika i 6 članova iz reda stručnih, naučnih, kulturnih i javnih radnika. Komisija u svom radu konstantno ukazuje na brojne propuste kada su u pitanju materijali koji se upućuju u parlamentarnu proceduru. Nerijetko se radi o materijalim koji se dostavljaju samo na jednom jezičkom standardu, pa se onda ne može reći da su istovjetni sa druga dva jezička standarda. A kada kažem na jednom jezičnom standardu, i to je zaista pod velikim znakom pitanja. Vrlo često zakonski tekst tek tako samo nosi naziv određenog jezičkog standarda. Npr. dovoljno je da određeni tekst ima oznaku srpski jezik, odnosno da je na ćirilichnom pismu i da se to podrazumjeva da je to srpski jezički standard. A to što pri tome taj jezik nema ni pravopisne, stilske i morfološke osobine, to naravno nije ni bitno. Jednostavno, zadovoljena je neka forma, uslovno govoreći na prvi pogled.

Jezički stručnjaci koji su uključeni u rad komisije, najčešće zamjeraju obrađivačima teksta kada se javljaju dubleti, pa se tako u istom tekstu zakona javljaju i član i članak, stav – stavak, komisija – povjerenstvo, izvještaj – izvješće, nadležan – mjerodavan, udruženje – udruga itd. itd. Ova pojava se ne može drugačije objasniti nego kao površnost u radu ili na kraju krajeva kao neznanje.

Komisija je već na svojoj davnoj drugoj sjednici uputila dopis Vladi Federacije BiH sa zahtjevom da Vlada formira lektorsku službu, koja će biti u bliskoj vezi sa Uredom za zakonodavstvo Vlade Federacije BiH. Jasno, tada bi se otklonili propusti koji se konstantno ponavljaju u tekstovima zakona. Komisija nikad nije dobila odgovor na upućeni dopis i do dana danšnjeg nije formirana lektorska služba.

Takođe komisija je zauzela stav da na svojim sjednicama neće razmatrati materijale koji se upućuju u parlamentarnu proceduru a koje nije potpisao lektor. Naravno mi smo mogli i prestati sa radom, ništa se u suštini ne bi promijenilo kao što i nije.

Iz istih razloga smo imali i apsurdnih situacija da smo morali kao komisija i amandmanski da djelujemo, jer u protivnom rečenica bi imala sasvim drugi smisao, što je nedopustivo kada je u pitanju zakon. I taj amandman je i usvojen. Redilo se koliko se dobro sjećam, radilo se o Prijedlogu zakona o izmjenama i dopunama Zakona o pravima boraca i članovima njihovih porodica. Ima smisla ako na razmatranje komisiji dođe zakon u formi nacrt, pa onda resorno ministarstvo pri izradi prijedloga uvaži primjedbe komisije i ovaj, onda imamo valjan tekst.

Navešću vam jedan interesantan primjer. Kada se na dnevnom redu Komisije za jezička pitanja našao Nacrt zakona o organskoj poljoprivredi u Federaciji BiH, primjedbe jezičkih stručnjaka koji su u komisiji, su bile takve prirode, da ih nije bilo poželjno ni izgovoriti na glas. Jer danas u doba informatike, mi se suočavamo sa poraznim činjenicama da se u zvaničnim materijalima izrazi na latinskom i na engleskom jeziku, pa čak vjerovali ili ne, i rimski brojevi pišu ćirilicom. S obzirom na ovaj momenat, zaista mislim da nam ne treba još ne znam koliko kompjutera po glavi stanovnika, već sveske sa uskim i širokim linijama jer očito da su autori ovih materijala ovladali tastaturom ali preskočili ono osnovno.

Slobodno mogu reći da je problem u radu Komisije za jezička pitanja Predstavničkog doma Parlamenta Federacije BiH, elementarna nepismenost. Da nije tako, komisija ne bi dolazila u situaciju da pri utvrđivanju dnevnog reda, traži skidanje određenog zakona iz tih razloga.

A što se tiče same jezičke situacije u BiH, ona je kao što svi dobro znamo, neodvojiva od opštepoličke situacije u državi i potrebno je dosta vremena i dosta dobre volje da bi se vodila jezička politika koja bi zadovoljila sve tri strane. Naravno, taj posao treba prepustiti jezičkim stručnjacima i koliko je moguće odvojiti ga od politike. Za to vrijeme mi ćemo se i tekako dobro razumjeti, jer na komunikativnoj ravni mi nemamo zaista nikakvih problema, jer je najveći dio jezičkog fonda zajednički.

Jednom sam pročitala na naslovnoj strani jednog dnevnog lista, ustvari bila je rečenica kafa, kava ili kahva, sa znakom pitanja na kraju, a ispod je stajalo do daljnjeg, piti čaj. Ja mislim da se mi ne trebamo zamarati onim što nam je jasno. Trebamo se baviti suštinskim problemima, odnosno insistirati na pismenosti postavljajući malo više standarde.

Hvala.

ZORAN KOPRIVICA

Zahvaljujem Vesni Saradžić iz Parlamenta Federacije.

Imamo li eventualnih pitanja za Vesnu? Ako nemamo, predlažem da nam se obrati Srebrenka Golić i direktorica „Službenog glasina RS“.

Srebrenka, izvolite.

SREBRENKA GOLIC

Poštovane dame i gospodo, znači kao što je kolega najavio, ja sam Srebrenka Golić i direktor sam Javne ustanove „Službeni glasnikRS“.

Na početku zahvalila bih se organizatoru USAID-u i OSC-u na organizaciji ovog stručnog savjetovanja, te jezičke verzije propisa BiH, što podrazumjeva jezičke verzije propisa i entiteta. Znači ja dolazim iz entiteta RS, kao predstavnik „Službenog glasnika RS“. To je ustanova koja je osnovana '92. godine, znači 18 godina postoji. Osnovana je kao Javno preduzeće, a od 2005.godine je javna ustanova. Od 2003.godine ova naša javna ustanova, „Službeni glasnik RS“ nakon ustavnih amandmana, Ustava BiH i usklađivanje Ustava entiteta i zahtjeva iz Narodne skupštine RS, sve akte objavljuje na jezicima tri konstitutivna naroda. To su jezici srpskog naroda, bošnjačkog naroda i hrvatskog naroda i na dva pisma, ćirilici i latinici.

U početku, dok mi nismo imali literaturu koja je bila neophodna znači za prevodenje, koja uključuje pravopise, riječnike jezika druga dva naroda, jer je postojao samo pravopis, jezička varijanta znači samo srpskog naroda, mi smo formirali neki svoj. To su sami početci, znači od 2003.godine, formirali smo svoj neki interni rječnik slušajući radio, tv stanice, izgovore naroda, jer još nisu bili formirani riješnici i pravopisi, znači faktički sva tri naroda. Mi smo imali znači samo pravopis i rješnih srpskog naroda.

Mi možemo reći da su ova sva tri jezika koja su danas službeno u upotrebi, mislim znači na jezike bošnjačkog, srpskog i hrvatskog naroda, faktički jezičke varijante nekadašnjeg srpsko-hrvatskog odnosno hrvatsko-srpskog jezika. Sad, slušala sam izlaganje prethodnika, mislim svi imamo od prilike neke iste boljke i neke iste probleme. Mi isto u redakciju Službenog glasnika RS, mi dobijemo samo akte na jednom jeziku, to na jeziku srpskog naroda, dobijemo samo na dva pisma. U okviru naše ustanove znači imamo lektorsku službu, prevodilačku lektorsku službu i mi faktički prevodimo te akte na jezike druga dva naroda. Na nivou zakonodavne vlasti u RS ne postoji ova jezička komisija, što sam čula da postoji znači na nivou Parlamenta Federacije, što bi je trebalo svakako osnovati i formirati. Međutim, u Parlamentu RS postoje predstavnici sva tri naroda, znači to je ustavna kategorija i oni bi trebali da iniciraju to da se to tako formira, da se osnuje. Mi faktički dobijemo na dva pisma, znači sve zakone koje usvoji Narodna skupština i pravopisu srpskog jezika. Čak nismo ničim ni ovlašteni da prevodimo. Do sada nije bilo problema, a ne mora značiti daneće biti problema kod autentičnosti tumačenja određenih zakona.

U svom radu mi koristimo gramatiku srpskog jezika Stevanovićevu, pravopis srpskog jezika Peškana, Jerkovića, Pižurice, rječnik srpskog jezika Matica Srpska, hrvatsku gramatiku Barić, Lončarić, Malić, hrvatski pravopis koristimo, Babić, Finka, Moguš. Rječnik hrvatskog jezika koristimo Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Školsku knjigu Zagreb. Gramatiku bosanskog jezika Jahić, Halilović, Palić. Pravopis bosanskog jezika koristimo Halilović i rječnik karakteristične leksike u bosanskom jeziku od Isakovića.

Možda bi bilo dobro kada bi mi i uskladili riječnike, gramatike i pravopise što se tiče entiteta, uključujući znači sa nivoa države na nivo entiteta, pa da bar tu budemo jednoobrazni. Vi znate da je za sve potreban novac. A tako vjerovatno da se formira jedna profesionalna jezička komisija kod nas i u Narodnoj skupštini.

Što se tiče izvršne vlasti, znači mi imamo Sekretarijat za zakonodavstvo. Faktički, on pokriva samo izvršnu vlast i on ima lektorsku službu i s njim nema problema. Što se tiče zakonodavne vlasti, oni nemaju ovu jezičku komisiju. Oni imaju faktički samo radna tijela Skupštine, a vi znate šta su radna tijela skupštine, da su to mahom narodni poslanici koji su u

radnim tijelima skupštine, koji nisu kompetentni u obrazovnom, u svakom drugom smislu, znači da bi kvalitetno uradili taj posao. Znači za sve treba novac.

Često se dešava da institucije i BiH znači uključujući i Parlamentarnu skupštinu, uključujući i pravosudne institucije zakone koje nam dostavljaju na objavljivanje, od prilike dostave samo na dva pisma. Oni kažu jezici konstitutivnih naroda. Sada kada dođemo u dubinu, kad koristimo pravopise jezika, narodad konstitutivnih ovdje, mi vidimo da to nije prevedeno adekvatno. Znači vjerovatno i tu u pravosudnim institucijama uključujući znači Ustavni sud, uključujući i znači izvršnu Savjet ministara, znači Parlamentarnu skupštinu, znači tu bi trebalo ojačati sa stručnim ljudima ta tijela, znači kako bi se prevelo u skladu sa pravopisima i sa riječnicima konstitutivnih naroda.

Problem je kažem ovdje koji kod nas u entitetu RS je taj što bi se kod nas vjerovatno na nivou možda predsjedničke, zakonodavne i sudske vlasti, možda trebao da formira neki organ koji bi faktički bio filter svim zakonima kada mi u ustanovi njega prevedemo. Ja kad prevedem zakon na jezike ostala dva naroda, odnosno kad uradimo lekturu i korekturu, nama to više nikone potvrđuje. Znači mi to objavljujemo, što mislim da nije uredu, jer sam i ja pravnik i da to nije ni zakonito. A ne postoji organ kome bih ja to uputila i dostavila da to meni verifikuje. A upravo da postoji sada neka komisija ili neki organ ili neki sekretarijat koji bi na kraju ovjerio te sve prevode, i taj prevod da kaže da se ide da se objavljuje. Ja mislim da to ne postoji ni na nivou BiH, ne postoji ni na nivou Federacije a ne postoji ni na nivou RS.

Znači možda bi jedan od zaključaka ovog skupa mogao biti da se iznađu mogućnosti, kažem problem je sada recesija, kriza, za sve trebaju sredstva, ali s obzirom da smo mi Ustavom obavezni znači da sve zakonske, podzakonske akte faktički štampamo na dva pisma i na tri jezika, znači mi to moramo u svakom slučaju stručno i kadrovski ojačati. Evo npr. mi imamo malo problem sa prevodiocima jezika bošnjačkog naroda i hrvatskog, jer ih nemamo. Evo npr. ja sada hoću da primam pripravnike, ja nemam te ljude koje bih ja mogla aktivirati da ih primim, koji bi mogli npr. da u moju lektorsku službu budu da se angažuju. Čak sam razmišljala da jednog našeg lektora pošaljem na neko usavršavanje ovdje na Filozofski fakultet u Sarajevo na taj smjer, da bi se obučio da ima licencu da bi mogao da prevodi. A ja mislim da je što se tiče ovdje, ne znam kakav je slučaj jer je faktičko to smjer koji je novi. Do sada je bio samo smjer profesor srpskog jezika i književnosti, odnosno srpsko-hrvatskog odnosno hrvatsko-srpskog jezika, koliko ja znam. I manje više možda i ova koleginica, ona je završila možda taj smjer ako je prevodilac, onaj raniji filozofski fakultet kada je bio srpsko-hrvatski ili književnost. Međutim, sada vjerovatno ovdje postoje ti smjerovi, a mi ga nemamo. I sad ja taj problem imam. Ili možda poslati ljude na edukaciju koji su već imaju fakultet, tako da bi dobili neke licence, tako da budu licencirani prevodioci za ostala dva jezika, ostala dva naroda. Kažem za jezik srpskog naroda imamo, malo imamo problem sa znači jezicima bošnjačkog i hrvatskog naroda.

Ja sam samo kažem ukratko, rekla sam malo o problematici s kojom se susrećemo, literaturi koju koristimo, probleme na koje nailazimo a svakako ću se uključiti u diskusiju prije nego što bi se zaključci sa ovog s.. mogli i donijeti.

Hvala ljepo.

ZORAN KOPRIVICA

Zahvaljujem se direktorici „Službenog glasnika RS“, Srebrenki Golić. Evo imamo priliku da i njoj postavimo eventualna pitanja, ako neko od prisutnih ima želju.

Izvolite gospođo, samo se predstavite ponovo molim vas.

EMIRA ČEŠLJAR

Pozdravljam sve prisutne i želim uspješan daljnji rad. Da se predstavim, ja sam Emira Češljarić, sekretar Komisije za vanjsku trgovinu i carine u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine BiH.

Međutim, da ne kažem godinama nego i decenijama sam u ovoj problematici i ovo što sam sada čula, ovo je prvi put u mom životu da javna ustanova vrši prevod, odnosno lektorisanje na dva službena jezika. To je mislim, neshvatljivo. Kojim aktom gospođo ste vi ovlaštene da struku prevodite, kada dobijete, mislim to mi stvarno nije shvatljivo. Vi dobro znate da jezici, naša kolegica Lejla je rekla, to je čitava jedna ekipa koja radi, usklađuje a vi kada dobijete zakon na jednom jeziku, da prevodite kao ustanova, mislim to je stvarno neshvatljivo. Da vam kažem, naš „Službeni glasnik BiH“ odnosno Javna ustanova preduzeće ima Redakcijski odbor. Ja sam saradivala godinama i slala na sva tri jezika koji su se prevodili, naši akti, vjerujte svi su morali ići potpisani od predsjedavajućih domova i jednog i drugog i njihov redakcijski odbor sa nama je saradivao jer sam ja na početku bila jedina ta koja sam saradivala, je zvao našu službu ako nešto nije jasno, da nas konsultuje, da pravi prelom. A da prevodi, to je van pameti. Iako su i oni imali i lektore i jezičare, ali ništa nisu smjeli bez nas kao zakonodavne institucije, bilo šta da rade. Ako ukaže se kakva greška, nekad se i pojavi, uvijek je išla tvrda verzija a samo elektronska verzija za olakšanje. Nikada se nije moglo raditi to.

Takođe, zakoni visokog predstavnika koji su takođe išli. Oni su se prevodili sa engleskog jezika i bio je problem što su oni imali samo ekipu od 12 prevodilaca koji nisu išli na lektorat. I ti su zakoni nama stvorili veliki problem. Veliki problem zato što se nisu mogli ništa mijenjati, dok ih Parlamentarna skupština ne usvoji, pa onda idu na izmjene i dopune. Neshvatljivo mi je i ja bih vas molila da mi odgovorite kojim aktom i ko vas je ovlastio kao javnu ustanovu da radite onaj posao što je u isključivoj nadležnosti Narodne skupštine, odnosno Parlamenta, da prevodi na službenim jezicima i da uskladi zakonske tekstove koje šalje na objavu?

Hvala.

ZORAN KOPRIVICA

Zahvaljujem.

Ima li još pitanja? Vi ste se javili, recite.

MIRA ŠKRBA TOMIĆ

Ja bih samo da postavim pitanje gospođi.

Da li vrše prevod državnih zakona koje im šaljemo na objavu u „Službeni glasnik RS-a“ ili su to samo u pitanju zakoni koje donese Narodna skupština RS?

ZORAN KOPRIVICA

Ako nema više pitanja, predlažem da nam da kratak odgovor Golić Srebrenka da.

SREBRENKA GOLIC

Prvo ću odgovoriti ovoj kolegici drugoj, pa ću prvoj.

Mi ne prevodimo zakone na jezike naroda koje nam dostavlja Parlamentarna skupština jer dođu prevedeni, ali ne dođu prevedeni do kraja. Desi se samo da nam dostave na dva pisma, ćirilici i latinici, da ne budu prevedena i usklađena sa pravopisima tri naroda. Mi kad ga uskladimo sa pravopisom srpskog jezika, kraj mene je moja šefica redakcije, ne popravljamo ga, objavimo ja u toj verziji koja nam je dostavljena.

Što se tiče izvršne vlasti, ako ste slušali moje izlaganje, ja imam službu lektorsku u izvršnoj vlasti, Ured za zakonodavstvo i tu probleme nemam što se tiče jezičke varijante. Meni je problem samo u Narodnoj skupštini u zakonodavnoj valsti, jer ne postoji ni jedna komisija, ni jedna služba koja vrši prvođenje. Akte dobijem na dva pisma i na pravopisu samo srpskog jezika. Znači to je, ovdje su trebali biti predstavnici znači Narodne skupštine RS. Tu bi trebalo formirati jedno tijelo, znači da prevode zakone na tri jezika. Zašto poslanici u Narodnoj skupštini RS koji su predstavnici sva tri naroda, ne insistiraju na tome, ja ne bih u to ulazila. Ustvari to je njihova obaveza. Ja dobijem samo na dva pisma, na jeziku srpskog naroda. Što se tiče Parlamenta, znači dobijem prevedeno, ne do kraja uvijek, često se desi samo ćirilicu, latinicu, ne bude usklađeno sa pravopisom ali mi ga objavimo u varijanti koju smo dobili, bez ispravljanja. Što se tiče izvršne vlasti, kod nas naše Vlade, ja dobijem na sve tri varijante. Imam Ured zakonodavstvo koji meni potvrdi ukoliko postoje kakva odstupanja, i tu problema nemam. Meni je problem samo u Narodnoj skupštini RS, i nisam ni s čim ovlaštena..Hvala.

ZORAN KOPRIVICA

Zahvaljujem, izvolite.

LEJLA NUHODŽIĆ

Ja bih samo htjela da vas pitam, šta znači to – ne do kraja,

SREBRENKA GOLIC

Nije usklađeno s pravopisom srpskog jezika.

LEJLA NUHODŽIĆ

A od koga to dobijete tako?

SREBRENKA GOLIC

Od Parlamentarne skupštine, sad ne mogu napamet zakone, od Parlamentarne skupštine BiH.

LEJLA NUHODŽIĆ

Hvala.

ZORAN KOPRIVICA

Izvolite gospodine.

ŠEFIK RIZVANOVIĆ

Ja sam Šefik Rizvanović, savjetnik ministra za ljudska prava i izbjeglice BiH. Ja bih postavio jedno pitanje, a prije toga da to uporedim sa možda će se lakše razumjeti ako to uporedim sa nekim drugim stranim jezikom, npr. sa engleskim. Mene interesuje da li ima neki zakonski propis koji je regulisao pitanje šta ovi lektori od škole, što bi naš narod rekao, imaju? Evo npr. mi smo u našem ministarstvu imali djevojku koja je završila engleski jezik u Italiji i vratila se ovdje i bila prevodilac. Čega? U našoj agenciji, s kog na koji jezik? Ona može znači školovana na talijanskom jeziku, kao maternjem iako je rođena u Sarajevu, a učila tamo engleski. Ona je obrazovana da prevede Šekspira sa engleskog na talijanski. U Agenciji za državnu službu meni se čini da su to sada izbrisali, kod kategorizacije znanja stranog jezika, bilo je tamo zna jezik ovako, onako i najviši stepen kategorizacije je bio, kaže zna jezik kao maternji. Pa pola ovih što su završili strane jezike u inostranstvu ne bi položili taj test, jer znaju maternji slabije od onoga koji su tamo imali.

Ja postavljam pitanje – ima li zakon koji je regulisao šta od škole ovi lektori moraju da imaju? Ako je to uporedimo sa engleskim jezikom, predpostavljam da onaj ko sa nekog jezika bosanskog, hrvatskog, srpskog prevodi nešto na engleski kao ovlašteni sudski prevodioci npr. ili sa engleskog na maternji jezik, bosanski, hrvatski i srpski, zna se da mora završiti taj i taj fakultet i da ima takvu i takvu diplomu. Šta onaj koji sa srpskog prevodi na bosanski treba da ima? Predpostavljam da po toj nekoj analogiji taj čovjek bi trebao da ima završen napr. ako prevodi sa srpskog na hrvatski, trebao bi da ima završen ovaj, studij hrvatskog jezika a da mu je srpski maternji i obrnuto, hrvatskog da mu je učeni a da mu je srpski maternji itd. Šta je kod nas lektor, šta je po zanimanju? Mislim da mora se definisati koje obrazovanje, na kojem univerzitetu, na kom smjeru taj lektor treba da ima. Mi smo u početku dok nisu ove lektorske službe bile malo bolje sad organizovane, mi smo po ministarstvu hvatali čovjeka koji je po nacionalnosti ko je Hrvat da nam neki tekst nešto prevede itd. to je mislim, jedan nonses bio.

Eto, ja toliko hvala.

ZORAN KOPRIVICA

Zahvaljujem.

Molim vas da, imaćemo priliku kasnije za diskusije, da sada ne širimo diskusije, ja bih iskoristio priliku da dam riječ za jedno kratko obraćanje gospodinu Mustafi Bisiću, pomoćniku ministra pravde BiH.

Gospodine Bisić, izvolite. Kasnije ćemo imati priliku da diskutujemo po svim ovim pitanjima i drugim i da postavljamo naravno i druga pitanja, ako nismo stigli sada.

Gospodine Bisiću, izvolite.

MUSTAFA BISIĆ

Ja bih pozdravio ovaj skup i ovo savjetovanje i izrazio važnost u pogledu identičnosti normi, kada se pravi jedan pravni akt, da li je to zakon ili podzakonski akt. Ja bih samo

kratko rekao sa aspekta pravne nauke, prava ovaj, da je jezik značajno sredstvo komunikacije i da je od velikog značaja prilikom stvaranja pravnih normi. Za tumačenje zašto je jezik važan i gramatika za tumačenje pravnih normi, najznačajnija su leksička pravila. To su pravila koja određuju značenje pojedinih riječi upotrebljenih u pravnim odredbama. Zbog toga, veoma je važno da li ćemo mi u jednom zakonskom propisu ovaj, kakav će imati tekst, da li je on jasan, da li je dosljedan, precizan. Drugo, na koji način upotrebljavamo stručne riječi a na koji način upotrebljavamo naredne riječi koje mogu biti višeznačne i mogu stvarati teškoće.

Zato bih rekao da je ovo veoma važna tema jer ona sa pravnog aspekta donosi leksičko tumačenje koje je znači tumačenje jedne riječi koje dalje omogućava jedno ciljno tumačenje da možemo izvršiti i logičko pravo tumačenje jedne pravne norme. I da kažemo koliko je jezik bitan i koliko je važan, sama nomotehnička i pravna nauka navodi da se jezičko, jezičko tumačenje da može biti leksičko, sintatičko, morfološko, pragmatično, semantičko, semiotičko, interpretacijsko, što sve govori koliko je jezik važan i koliko je bitan, posebno za nas pravnike kada vršimo stilsko i gramatičko tumačenje jedne pravne norme.

Mislim, iako naša jedinstvena pravila sadrže opće odredbe o sačinjavanju pravnih normi, smatram da su ovakva stručna savjetovanja veoma korisna, da bi možda u nekim svojim radovima iskazali i ove rekao bih precizne i teoretske aspekte, da bi se sa jedne veće širine mogao posmatrati značaj jezika i gramatike u pravu i posebno prilikom pravnih tumačenja.

Hvala najljepša.

ZORAN KOPRIVICA

Zahvaljujem gospodine Bisiću.

Predlažem da sada jednu kratku pauzu za kafu, sprat niže, tu imamo kafe bar, do 11:00 sati, a kasnije ćemo nastaviti po utvrđenom programu.

Hvala.

/PAUZA/

ZORAN KOPRIVICA

Evo zamoljavam prisutne da nastavimo sa radom, molim malo, da nastavimo sa radom, svi koji žele diskutovati po ovim pitanjima. Dobili ste jedan pisani obrazac pa bi predložio da prijave za diskusiju sa ovim podacima koji su ovde traženi popunite i dostavite ovdje nama kako bismo mogli organizovati tok diskusije.

Takođe bih zamolio sve one koji žele diskutovati da u svojim diskusijama i obraćanjima upute konkretne prijedloge eventualnih zaključaka po ovoj temi i da takođe u pisanoj formi dostave te zaključke.

Zahvaljujem.

Dakle predlažem da nastavimo sa radom. Imam prijavu Ljubijankić Mira iz Doma naroda Federalnog Parlamenta, ako sam dobro pročitao. Izvolite.

MIRA LJUBIJANKIĆ

Gospodo predsjedavajući na ovom skupu, dame i gospodo prisutni,

Iako direktno nemam primjedbu na organizatore i nije moje ime bilo na spisku, ali nije ni Vesnino pa me tješi koja je uvodničarka bila u ovoj diskusiji i raspravi. Ja sam predsjednica Jezičke komisije u Domu naroda i zovem se Mira Ljubijankić, i svaki put dobijem jedan zakon na tri jezika. Šta privatno mislim o tome nije uopšte bitno, ali mislim službeno da bi se ovaj problem mogao mnogo drugačije riješiti kad bismo imali, a ovdje ću napraviti jednu malu stanku i pitati - da li je na ovo savjetovanje pozvan neko iz Instituta za jezike? Nije, jel? Mislim da nam je to propust s obzirom da se stručnjaci naših jezika bosanskog, hrvatskog i srpskog nalaze u Institutu i da bi, i to će biti prijedlog jednog mog zaključka, da bi naše dileme i nas koje smo jezičarke i koje nismo i koje smo samo u komisijama kao članice Parlamenta ili kao vanjski članovi, mnogo lakši posao nego što je u ovom lutanju koje imamo danas. Ja govorim sa nivoa Federalnog Parlamenta Doma naroda, ne miješam se u druge. Ja vidim lektoricu iz Doma naroda ovdje prisutnu i znam da Federalna Vlada ima samo jednu lektoricu i znam da do nje ni slučajno ne dođu svi zakoni koji su u prijedlogu a koje mi jedino na komisiji razmatramo i znam da imamo niz, niz problema. Žao mi je ne vidim gospodina, a evo ga, gospodina Bisića koji je vrlo, vrlo važnu stvar dotakao. To je odnos pravničkog jezika jer pravnici prave zakone i jezika standarda, bilo kojeg od naših jezika. Hiljadu puta sam molila Vladu, i pismeno ispred Jezičke komisije i u diskusijama na Parlamentu da probaju, ako ne znaju da pitaju jer uvijek ima neko ko zna nije sramota pitati sramota je praviti se da znaš pa lupati, da probijaju riječ supspidijarni zamijeniti sa onim što ona zapravo znači, drugorazredni, drugi po redu, to je, pogledajte riječnike stranih riječi. Nisu pristali jer tvrde da je to pravnički izraz koji se ne može zamijeniti. Dobro.

A onda nam se dešavaju stvari da imamo niz zakona prevedenih nestručno. Maloprije je jedan gospodin ovdje sjedio koji je diskutovao o prevođenjima sa engleskog i sa drugih jezika. S obzirom da mi hoćemo u EU i idemo u EU, mi ćemo morati znati da li smo dali stručnjaku u ruke da prevede jedan zakon ili smo dali sinu svog ministra koji se tako igra malo engleskog na iternetu, pa eto malo dijete da se zaposli nečim. I ovo sam rekla u Parlamentu. I mislim da je ovo veliki problem. Jer možemo mi prevesti sve zakone, na kraju i trebamo, nismo budale da izmišljamo toplu vodu ako postoje zakoni koji su dobri i koji mogu da nam koriste pri ulasku u EU i koji mogu da nam regulišu odnose u državi. Naravno da ćemo te zakone prevesti. Međutim, ko će nam prevesti, kako će nam prevesti, to je vrlo značajno i u tu se ne može ni u ovom našem savjetovanju i ni u ovom našem radu, ni kao parlamentaraca, ni kao predstavnika Službenih novina, ni pravnih službi, ni jezičkih komisija, ne može izbjeći Institut za jezike. Tamo su stručnjaci koji neprestalno prate razvoj jezika i koji nam mogu svima, i meni kao 37 godina radim kao profesorica bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika, u svakom slučaju oni znaju više od mene, više prate i ja moram konsultovati njih.

Molim vas, da jedan od zaključaka bude - da i naše vlade, mislim na entitetske i naši parlamenti, svi naravno i državni i Vijeće ministara, u svim svojim prijedlozima zakona imaju i Instituta za jezike, na neki način pečat, ne mislim bukvalno pečat nego dopunu, dozvolu za objavljivanje. Jer ja se ne bih usudila 90% prevedenih zakona koje smo dobili u Parlament, štampati u Službenim novinama ili Glasniku, zato što nisam sigurna da je to jezički potpuno ispravan prijevod.

I drugi moj prijedlog je da se ovakva savjetovanja, bar između nas koji smo vezani za jezička i pravna pitanja kad su u pitanju zakoni poput ovog gospodina Bisića prijedloga, da se ovakva savjetovanja dešavaju češće da bismo mi mogli kao predsjednici jezičkih komisija, kao ljudi koji na kraju rade u Službenim novinama ili Glasniku, kao ljudi koji komentarišu određene ponuđena zakonska rješenja, biti sigurni da ono što nam se odštampa je to tako što je rečeno, da ne bi bilo dvosmislenih tumačenja i Dejtonskog sporazuma koji nije još uvijek preveden, jer ko zna i koga sve prvo, opet kažem djeca pojedinaca koja se igraju ovako malo na internetu pa onda malo mama i tata daju da prevodi Dejtonski sporazum. Ovo je vrlo ružno od mene ovako što kažem ali upravo se takve stvari dešavaju kad su u pitanju ponuđeni zakoni.

Hvala vam.

ZORAN KOPRIVICA

Zahvaljujem,

Evo samo jedna informacija, dakle pored predstavnika Parlamentarne skupštine BiH, entitetskih parlamenta, te Skupštine Brčko Distrikta, Službenog glasnika BiH, RS, te predstavnika kantonalnih službenih glasnika, mi smo uputili javni poziv svim zainteresovanim institucijama, pojedincima, Akademskoj zajednici da se priključe i učestvuju na ovom savjetovanju. Dakle i taj Institut koji Vi pominjete je bio javno pozvan da učestvuje u ovoj raspravi. Mi nismo naravno u prilici, u situaciji da pošaljemo svima pozive, mislim da je sasvim dovoljno bilo to što je objavljeno i svi su znali, koji su imali želju i htjeli prisustvovati ovom savjetovanju, imali su priliku da učestvuju. Naravno, Vaš prijedlog mislim da je na mjestu.

Dakle evo dajem riječ Srebrenki Golić iz Službenog glasnika RS, kao sljedećem diskutantu koja se prijavila. Izvolite.

SREBRENKA GOLIC

Ja vidim da je prethodna koleginica od prilike već išla na predlaganje zaključka i ja bih se priključila tome. Mi smo čuli izlaganje svih prethodnih diskutanta, vidimo da su boljke iste, faktički sa nivoa BiH, znači do nivoa entiteta odnosno nižih nivoa, ovdje u Federaciji postoje i kantoni. Da su to sve problemi koji su prisutni, faktički to je nešto novo što mi radimo od 2003. godine i normalno je da takvih problema bude. Evo sad neformalno sa ovim koleginicama govorim kad oni prevedu neki akt na nivou Parlamentarne skupštine ne postoji niko ko njima verifikuje da je to prevedeno kako treba. Nekad se verifikuje nekad se ne verifikuje.

Ja sam istakla ovu diskusiju što se tiče svoje izvršne vlasti, Vlade. Mi imamo znači prevodioca, imamo Ured za zakonodavstvo ili Sekretarijat za zakonodavstvo i s njima usaglasimo konačni tekst prije objavljivanja, znači sve tri varijante i oba pisma. Znači tu problema nema. Problemi su kod nas u zakonodavnoj vlasti. Ne postoji komisija jezička koja treba da se formira. To bi bio moj jedan i zaključak da se pri entitetskim parlamentima formira jedno profesionalno tijelo koje bi bilo sastavljeno od profesionalaca, pravnika, lektora, prevodioca koji će znači sve zakone, počev od nacrtu, prijedloga zakona i konačne verzije oni verifikovati da su jezički ispravni i koji će se usvajati pred poslanicima, znači svih

nivoa. Takav zakon koji ta komisija verifikuje da se može objaviti, znači u glasilima, bilo BiH, bilo entiteta, ne znam da li u kantonima imaju ta službena glasila.

Vidim da mi svi koristimo i različitu literaturu. E sada sam u dilemi. Koristimo gramatike, pravopise, riječnike, svako ima svoje neke autore koje koristi. Možda je i tu prijedlog jedan da se napravi jednoobrazno. Od prilike znači da od prevođenja i kod literature gramatika pravopisa sva tri naroda, od prilike napravimo grupu autora koje ćemo koristiti. Jer vi imate npr. kod pravopisa i hrvatskog naroda, imate neku hercegovačku varijantu a imate pravopis koji koriste u Hrvatskoj koji se mnoge razlikuju. Ja znam to su sve problemi s kojima se mi susrećemo. Na svu sreću kod mene nije nikad bio problem, znači od jednog naroda kod prevođenja, znači da imam u svojoj ustanovi jednu veliku službu od stručnih ljudi koji dobro poznaju pravopise, jezike naroda, ja imam 10 fakultetski obrazovanih ljudi i za sada nije bilo problem. Problem će nastupiti kad nastane problem. I mene čudi da ovdje na ovom savjetovanju niko nije došao iz ustavnopravnih komisija entitetskih parlamenata. Oni su ti, odnosno generalnih sekretara parlamenata, oni su ti koji su zaduženi da formiraju takve službe. To su ljudi profesionalci. Ja znam da sredstava nema, da je tu problem. Svi oni znaju da to treba, a za sve trebaju sredstva. Znači budžeti se smanjuju, budžet ode sada na tu komisiju i to trebate zaposliti, znači prevodiocice jezika srpskog naroda, bošnjačkog i hrvatskog, pravnike koji će raditi kao stručna služba zajedno znači sa komisijama, sa radnim tijelima parlamenata i gdje će poslanici znači parlamenata usvajati nešto. I kad se to usvoji, ko je taj sad kad se prevede, ovo što radi kolegica Lejla, da verifikuje da je to u redu kad se prevede. Ko je taj ko će reći - to je u redu, verifikovano, potpisano, ide u glasilo da se objavi? Ja ne vidim to da postoji ovdje uopšte od nivoa BiH do kantona. Možda nekada postoji u nekim pojedinačnim slučajevima, nečelno ne. Iz ovih svih diskusija koje sam čula ne postoji.

Pošto smo ovdje da mi razvijamo znači taj neki stručni segment, znači i na nivou BiH i na nivou entiteta i kantona, znači ovo je upravo prilika kod naših razmjena iskustava, da se to sugerije, da se to formira. I vjerujem kad se formira opet će biti problema, ali u nekom nizu godina ti problemi će se vjerovatno i rješavati na taj način.

Znači prvi zaključak bi bio da se formiraju te stručne službe pri parlamentima gdje nisu formirane. Tamo gdje su formirane, čujem da u Vladi Federacije ima jedan ili dva samo prevodioca. I koji su to prevodioci, šta su oni završili, jesu li oni licencirani prevodioci? Mi imamo u našoj Vladi, tu problem nemam. Ja imam problem s Parlamentom, jer ne postoji to i svjesni su da to treba ali trebaju sredstva za to.

I dalje, predložila bih to da se uskladu stručna literatura. Mislim prvenstveno na gramatike jezika sva tri naroda, na pravopise i na riječnike. Koja je ta literatura koji bi mi koristili, znači sa nivoa BiH do entiteta. Ima i tu razlika. Evo ja sam navela samo jedan primjer u hrvatskom jeziku. Tu postoji problem i kod srpskog jezika, e kod jezika bošnjačkog naroda ne znam da li postoji taj problem i kako to funkcioniše. E sad na koji način bi se to moglo da verifikuje, na koji način bi se moglo to usaglasiti, vjerovatno će organizator predložiti neke zaključke zajedno sa OSCE-e i sa USAID-om i onda bi tu se problemi koji bi eventualno iskrslili, usaglasili. Kažem mi iz Parlamentarne skupštine dobijemo zakone, znači na dva pisma to je u redu. A što se tiče pravopisa, konkretno kad poredimo na pravopis srpskog jezika, on nije preveden po pravopisu srpskog jezika. I mi to ne diramo, mi to objavimo onako kako je. Srećom nikad niko nije rekao što je to prevedeno, to nije tako. Vi znate da jedna riječ pogrešno prevedena može da smisao zakona promijeni. Mislim da nisam

čula da je bilo problema, ali sa nivoa BiH do nivoa entiteta takvih stvari, ali ne znači da ih ne može biti. Znači literatura stručna vrlo je bitna. Znači bitni su ljudi od struke. Složila bi se sa ovim jednim kolegom koji je gore bio, ko su ti ljudi koji rade u takvim komisijama. Koja je njihova struka? Kažem, sticajem okolnosti ja ima službu od 10 ljudi koji su zaista fakultetski svi obrazovani. Oni klasični profesori književnosti sa jezicima, kažem trebao bi mi sada jedan za bošnjački jezik, za hrvatski ima, ali nema ni smjera kod nas na fakultetu. Znači problem je malo i kadra. I na koji način možda i organizovati i edukovati te ljude, možda da se doškoluju, da se u nekom periodu, pri nekom fakultetu ili pri institutu da dobiju licencu. I predložila bi da ni jedan prevodilac koji se nalazi u institucijama, ko je u javnim glasilima, ne može biti onaj ko nije licenciran od neke, da li ćemo mi ga licencirati donijeti odluku na nivou entiteta ili od neke druge komisije, mislim da nisam ulazila u konkretnu nadležnost te.

Ja toliko i hvala.

ZORAN KOPRIVICA

Zahvaljujem se Srebrenka.

Dalje se za diskusiju javio gospodin Baotić Josip sa Filozofskog fakulteta.

JOSIP BAOTIĆ

Evo drago mi je da se razgovara o ovom pitanju zbog toga što mislim da, sve što je do sada urađeno u stvari na ostvarivanju ustavnog načela i ravnopravnosti jezika u BiH je više improvizacija nego stvarna koncepcija i koncept osmišljen u ostvarivanju u stvari ove ravnopravnosti. Da se to moglo raditi bolje, moglo se je, ali očigledno u stvari da za to nije bilo niti volje i da jednostavno u stvari sva priča o posebnim jezicima prije svega imala političke ciljeve a ne u stvari stručne. Kakvi su ti ciljevi, ja u ovom trenutku neću da eksplicitno iznesem svoje mišljenje. U svakom slučaju nisu bili usmjereni ka tom, afirmaciji i ka afirmaciji bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika u BiH. Da smo htjeli mogli smo kopirati neka iskustva koja su razvijena u bivšoj državi Jugoslaviji koja je također bila multientička i multijezična zajednica i u kojoj također je postojao Institut prevođenja odnosno prilagođavanja tekstova u jednom smislu prevođenja kad su u pitanju mađarski, albanski, makedonski i slovenski i prilagođavanja kada su u pitanju današnja tri standarda, onda u stvari kako se govorilo dvije varijante zapadna istočna, odnosno hrvatska i srpska i standardno jezički izraz u BiH.

To naravno nije ovdje korišteno to iskustvo. A evo od prilike kojim je putem tekla u stvari realizacija jezičke politike u tom periodu u toj saveznoj zajednici. Prvo nedostaje danas koncept književno jezičke politike u BiH. Postoji samo ustavno opredjeljenje za ravnopravnost jezika i naroda i formalno pravno je u stvari time sve riješeno. Ono što je suštinsko spuštanje u stvari tog opredjeljenja na funkcionalnu razinu, svedeno je opet po mom uvjerenju na improvizaciju formiranjem komisija koje će utvrditi istovjetnost tekstova na bosanskom, hrvatskom i srpskom u BiH. I kolega Halilović i ja koji smo bili u tom prvom sastavu smo rekli da je ovaj cilj utvrđivanje istovjetnosti tekstova, sadržajne istovjetnosti tekstova apsurdan cilj. Pogotovo je apsurdno uključivati u utvrđivanje istovjetnosti i jezične stručnjake jer svaki od govornika na ovom prostoru je u tom smislu, hajde da kažem, poliglota u stvari kompetentan da utvrdi istovjetnost na razini bosanskog, hrvatskog i srpskog. Čak kompetentniji od jezičkog stručnjaka jer predpostavljam da su zastupnici i pravnici, i sociolozi i na kraju krajeva društveni radnici, poznaju u stvari taj jezik. Pa ako se u

hrvatskom zakonu pojavi voz umjesto vlak neće biti da to nije istovjetno nego će biti da to nije adekvatno u stvari samome standardu. I zbog toga smo mi u Zastupničkom domu insistirali da se jednostavno proširi djelatnost ovih komisija na jezička pitanja, a onda je to širi spektar. Kako se ostvaruje ravnopravnost bosanskog, hrvatskog i srpskog u organima Federacije i u ovim tijelima. Da li se ona stvarno ostvaruje suštinski ili karikatularno, tek da se u stvari ispuni formalni zahtjev, pa onda prevodima i na hrvatski, i na srpski i na bosanski nisu zadovoljni stručnjaci. U početku nisu bili zastupljeni zastupnici. Demonstrativno su govorili da ovo nije zakon na tom ili tome, tražili da se ispravlja, a poslednjih možda 5 - 6 godina takvih primjedbi više od zastupnika nema, čini mi se na kraju krajeva da suštinski možda i nisu zainteresirani za ovu drugu stranu ravnopravnosti jednog, drugog i trećeg u funkcionalnom smislu, u stvari odnosno korektnosti ovih prevoda ili u stvari adaptacije, u stvari zakona na ova tri jezika.

Na ovaj način kako mi to sada radimo do željenih ciljeva, ako to stvarno želimo, ali to bi znači trebalo utvrditi neko društveno tijelo, nećemo doći, prvo zbog toga što danas u BiH ne postoji ni jedno tijelo ni u srpskom, ni u hrvatskom, ni u bošnjačkom narodu koje je odgovorno za procese standardizacije. Ovdje je kolegica pomenula Institut za jezike. Taj Institut za jezike, hajde da kažemo po onoj narodnoj "Džekna još nije umrla ne znamo kad će" ničiji i na kraju krajeva nema te kompetencije koje je nekada imao Institut za jezike u Sarajevu kada je došlo do nagovještaja u stvari i solucije zajedničkog standardnog jezika, u stvari tamo od '67. godine pa na ovamo i kada je u stvari politička struktura BiH tražila ravnopravni položaj govornika iz BiH sa govornicima iz Republike Srbije, Republike Hrvatske, formirale institut i naravno dale mu u zadatak da napavi kriterije, principe u stvari u okviru kojih će se razvijati standardni procesi u BiH odnosno u kojima će se realizirati standardni jezik u tim principa, u stvari još uvijek naglašavam kao zajednički jezik. Znači ako mi želimo da ostvarujemo u stvari ove ciljeve, odnosno ovaj osnovni cilj i opredjeljenje, moraju postojati institucije na koje će biti prenesena odgovornost za standardacione procese u okviru bosanskog, hrvatskog i srpskog. Zašto sad govorim o tome, npr. malo ću možda produžiti. Takva institucija ne postoji za bosanski jezik gdje je bilo najpotrebnije pošto su Hrvati u stvari na nekakav način ingirencije za ... prenijeli na Zagreb, Srbi na Beograd i na kraju krajeva izmjestili i države. One u krajnjoj liniji ne mogu imati u formalno pravnom smislu nikakve mogućnosti, nikakve ingirencije da kontrolišu procese koji su u samoj državi. Hoće li to biti, naravno obaveza Fakulteta filozofskog, odnosno katedri, instituta kojih ima i nema, koliko ja znam ne postoje, u stvari Institut za jezik u RS ne postoji ili postoji formalno Institut za hrvatski jezik, povijest i književnost, ali formalno u stvari ne postoji, opet suštinskim nekim projektima. I postoji Institut za jezik u Sarajevu koji nije ni Institut za hrvatski, ni Institut za srpski, niti Institut za bosanski koji je ostatak u stvari, koga niko nije prihvatio u krajnjoj liniji i čak nije uošao, u stvari niti u zakon sa ostalim institutima koje podržava Kanton Sarajevo, nego svake godine mu produžava život dodjeljujući mu odlukama sredstva.

Drugi detalj vidite, kada se nekome stavi u zadatak ili kada se neko prozove da je odgovoran za ostvarivanje određenog koncepta, onda se njemu daju i prava da imenuje one koji će realizirati tu politiku. Znači nije u stvari lektore iz BiH birala Savezna skupština i tijela u njoj, nego ih je poslala BiH. I ovdje na kraju krajeva te lektore koji će raditi u stvari na ovim stekstovima moraju imenovati ta tijela u okviru entiteta. Znači ora neko tijelo koje će biti, ne znam je li za bošnjački korpus, imenovati u stvari lektore pa ponuditi i svog lektora i u Banja Luku, a naći političko rješenje kako će taj lektor egzistirati u stvari. Da li

kao zastupnik da ima sve one privilegije, odvojen život, dnevnice, ako ponudite platu veću lektora, oni sigurno neće otići.

Isto tako, ne znam da li će na kraju krajeva za Hrvate neko doći iz Mostara ili ne znam iz Hercegovine, ali tamo neko tijelo mora postaviti lektora koji odgovara tom tijelu i razumije se u stvari, a to tijelo odgovara zastupnicima odnosno političkoj, državnoj strukturi vlasti.

Ovo što mi sada radimo, naravno govorila je i kolegica iz Banja Luke, evo i naši su govorili, da u jednoj ličnosti mi nađemo u stvari lektora za sva tri jezika, je takva improvizacija za koju mi slučajno znamo je u stvari, da je u normalnim nekim okolnostima od jezika ka jeziku, engleski, hajde da kažemo sada bosanski ili engleski, srpski ili engleski, hrvatski, to je donekle moguće, ali vidite lektora naći koji će biti u istom trenutku i lektor za bosanski, hrvatski i srpski, u BiH nije moguće, to mora biti izuzetno stručan, kapacitiran pojedinac koji će u stvari znate sve te nijanse. Otežavajuća je okolnost, mi to niti znamo što živimo zajedno i što jednostavno ne znamo šta je u stvari i u kojoj mjeri norma jednog, odnosno drugog ili trećeg, ukoliko nismo posebni na kraju krajeva specijalisti. Ovdje se to uz sve naše nastojanje nije ostvarilo iz materijalnih razloga. Ja ne znam da li se ti materijalni razlozi poboljšali kad mi ovo otvaramo sad diskusiju, mislim da su se pogoršali, a to znači da će i ova priča od prilike koju mi danas vodimo, biti jedna, izraz jedne želje, u stvari da nešto promijenimo a suštinski nećemo u stvari učiniti mnogo na onome zbog čega smo se sastali. Znači ne možemo u jednoj ličnosti imati u stvari lektora za jedan, drugi i treći standard i ne možemo u stvari dozvoliti da te lektore koji će završiti taj posao, biraju komisije i tijela u stvari koja nemaju stručnu, hajde da kažem licencu, atest ili ne znam ni ja, to znači moraju birati ili ... i moraju oni kod njih polagati ili moraju proći kroz neku vrstu ankete da se kaže - oni to mogu raditi ili oni to ne mogu raditi. Koliko ja znam mi smo insistirali da nam lektori na svojim tekstovi stave paraf da znamo ko je radio. Nismo to ostvarili.

Drugo u stvari, evo ja sam u tim komisijama ovdje u Federalnom Parlamentu, u Zastupničkom domu a bio sam u stvari i u Domu naroda, nikada ni jedan od lektora nije okrenuo telefon i pitao me za bilo koju sugestiju, kako uraditi neku stvar. Kakva je onda funkcija, eto da sad kažem, stručnjaka u tom tijelu ukoliko oni nisu, eto opet vidite, pomoć lektorima kada postoje neke od dilema. I razumije se stvari i mi to smo isticali članovi komisija iz redova stručnjaka, ne znam često ko su ti ljudi koji rade. Jednom smo dobili u stvari spisak i pregled ko je zaposlen, najčešće je bilo ili da nema lektora ili da je na bolovanju lektor.

Treći detalj naravno koji ovdje treba istaknuti, ako mi želimo da ostvarimo ovo na ovom nivou o kome ja govorim, to je u stvari relativno skup zahtjev odnosno zahtjev koji će tražiti dosta sredstava. U Saveznoj toj skupštini mi smo imali 7 lektora za bosanskohercegovački standardno jezičko izraz, pazite 7. Lektor je imao normu 29 kartica tokom dana radnog vremena da uradi. Sad bi trebao neko da sjedne pa da vidi koliko to u stvari lektora treba u Parlamentu, u stvari Federaciji, u Parlamentu države, da obave taj posao onako kako treba. U jednom trenutku kolega Halilović i ja smo govorili da se koncept ravnopravnosti jezika može ostvariti i malo drugačije. Baš i u ovoj sali smo čini mi se govorili o tome da jednostavno nije potrebno sve te tekstove prevoditi, adaptirati u tri standarda, nego ravnopravnost ostvariti konceptom procentualne zastupljenosti, 33:33% pa neka jednom materijalu idu na standardu srpskom, jednom materijalu na standardu

hrvatskom, jednom na standardu bosanskom, uštedit će se mnogo, u stvari na rad, uštedit će se mnogo na materijalnom ali ćemo biti ozbiljniji i prema svijetu i prema generacijama koje budu čitale nekada te zakone i te dokumente i koje će vidjeti zakon pored zakona idntičan, razlikuje se u 10 - 15 riječi, a svaki od govornika na kraju krajeva u stvari u toj skupštini sluša, hajde da sad kažem, delegata koji govori drugim jezikom, a kad se zakon objavljuje, eh onda mora biti svaki od zakona u 3 jezika objavljena. Znači postoje mogućnosti, ali mor biti koncept književno jezičke politike razrađen do kraja i tim konceptom, na kraju krajeva ... što se hće.

Još jedanput ponavljam, znači prvi i osnovni korak je da političari ove zemlje jasno odrede okvire nacionalne politike u BiH, a onda kad se budu znali u stvari nacionalni okviri odnosno ciljevi, znate one politike u BiH, onda će se lako pristupiti razradi, stručnjaci su to, jezičari dužni koji se nazivaju socijallingvistima, koncepta, jezičke politike i ostvarivanja koncepta o kojem govorim ravnopravnosti jezika i govornika tih jezika u BiH. I to nije samo u stvari kada je u pitanju zakonodavno pravna djelatnost, gdje je sve skoncentrisano, nego ukupno života u BiH od brazovanja do, eto dakle pravne djelatnosti.

Hvala vam.

ZORAN KOPRIVICA

Zahvaljujem gospodinu Baotiću.

Dajem riječ Biljani Ivanović iz Direkcije za evropske integracije BiH.

BILJANA IVANOVIĆ

Zahvaljujem,

Ja bih sad prvo zahvalila gospođi Lejli Nuhodžić iz Parlamenta, odnosno odjeljenja za lektorisanje i prevođenje na izlaganju odnosno pominjanju termina pravna redaktura. Zbog čega? Znači ja dolazim iz Direkcije za evropske integracije iz sektora za prevođenje čija je odgovornost odnosno nadležnost organizacija i koordinacija izrade tzv. nacionalne verzije Aki komuniter na jezicima BiH odnosno pravne tečevine, pravnih tekovina, pravne stečevine EU, znači imamo tri različita izraza na našim jezicima. Znači Direkcija je nadležna za koordinaciju tih aktivnosti. Mi smo rekli izrade nacionalne verzije Akia. Zašti ne kažemo prevođenje Aki komunitera? Zato što upravo je velika razlika između prevođenja i stvaranja određene verzije pravnog propisa, znači mi govorimo o pravnim propisima odnosno pravnim aktima EU i znači izrada nacionalne verzije podrazumijeva, ne samo prevođenje nego najmanje pet faza redakture jednog prevoda.

Prema standardima EU kada se jedan pravni propis prevodi, trenutno su 23 službena jezika EU na bilo koji od jezika, on mora proći pet faza redakture. Nakon što ga prevede prevodilac taj propis mora pregledati odnosno mora proći jezičku redakturu ili lingvističku redakturu još jednog jezičkog stručnjaka. Zatim postoji i stručna redaktura. Znači radi se o propisima vrlo stručnim, konkretno direktive u kontekstu prava EU su tehnički najviše stručnu propisi gdje imate stručnu terminologiju koju zaista može verifikovati i znati samo stručnjak iz određene oblasti, nikako ni pravnik ni jezičar. Imate pravnu redakturu koju je spominjala koleginja Lejla i koja je tačno definisala baš onako kako to i EU kaže, znači tu pravnu redakturu. Da bi propis bio istovjetan, imao isti pravni učinak ili pravno dejstvo, znači na svim jezicima EU, on mora proći tu pravnu redakturu i sve 23 jezičke verzije koje se

nalaze na euroleksu, zakonodavnoj bazi EU imaju istu pravnu snagu i ni jedna se ne smatra izvornom nego su sve isto pravno vrijedne. Znači nakon ... redakture tek dolazi lektorisanje.

Mi, kako vidim, nemamo ni jednu od tih faza redakture osiguranu, kako ni kod usvajanja odnosno objavljivanja ovih propisa u službenim glasnicima entiteta, državnom itd., niti možemo to osigurati prilikom prevođenja pravnih akata EU za koje smo mi zaduženi. Zbog čega? Zato, evo konkretno što se tiče znači pravnih akata EU i njihovog prevođenja na naše jezike, mi nemamo definisan ciljni jezik. Znači da biste prevodili prvo je neophodno imati tzv. ... ili izvorni jezik i ciljni ili ... Mi ne znamo na koji jezik prevodimo. Mi prevodimo na neki naš jezik zato što sad trenutno prevodimo za potrebe usklađivanja zakonodavstva sa zakonodavstvom EU koje je kao što znate obavezno nakon potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Znači nema više dobrovoljnog usklađivanja, ono je obavezno. Međutim šta se dešava prilikom tog usklađivanja naših propisa sa zakonodavstvom EU. Prevodi nisu postojali, nešto smo mi prevodili ono što smo zaista imali potrebu što su od nas tražila ministarstva to je bilo više kao gašenje vatre. Evo sad smo dobili prevode od Republike Hrvatske i to nismo dobili sve, dobili smo neke 2/3. Međutim mi tu imamo znači hrvatski jezik. Koleginica Lejla je pričala o tome kako bi to trebalo prevesti na druga dva jezika, međutim postavlja se vrlo jedno jednostavno pitanje s aspekta sutra pridruživanja EU, kakve mi uopšte opcije imamo. A ja to moram ovdje podijeliti s vama i možda podstaći ovaj cijeli skup na razmišljanje, nešto čime se mi zaista borimo već godinama i što ne možemo nikako da definišemo jeste što je gospodin Baotić sad spominjao. Taj jezički standard, evo konkretno za EU vi imate vrlo ograničen, znači imate ograničenja. O čemu se radi? Hrvatska ima licencu za hrvatski jezik. Standard hrvatskog jezika se određuje u Hrvatskoj. Srbija je dobila licencu za srpski jezik. Znači čitav Aki komuniter odnosno zakonodavstvo EU će sutra u EU biti prevedeno na Hrvatski jezik kao, vjerovatno 24 službenik jezik EU. Šta se dešava s nama? Kakvu mi imamo mogućnost? Ja samo to pitanje sebi svaki dan postavljam i vjerujte da smo više frustrirani, mi koji prevodimo, mi jednostavno ne možemo osigurati ni osnovne principe osiguranja kvaliteta prevoda a to je dosljedna upotreba terminologije, jezička preciznost i neka potpunost prevoda. Svako od prevodioca koji radi u sektoru za prevođenje prevodi na svoj maternji jezik, i to je osnovno demokratsko pravo svakog građanina kako u EU tako i ovdje.

Međutim kad radite propis postavlja se pitanje, odnosno bilo je komentara - a na kom je ovo jeziku. Mi smo rekli - na nekom našem jeziku. Mi zaista ne možemo, nemamo lektore, mi smo svi prevodioci uglavnom sa engleskog jezika, međutim ima nas, odnosno kolega koji su završili francuski jezik. Zašto? Zato je uvijek preporuka EU da kada prevodite neki pravni akt na neki drugi jezik koji nije jezik EU, obavezno konsultujete još jednu jezičku verziju. Znači kad prevodite sa engleskog obavezno je konsultovati na minimum francuski, njemački. Mi sad konkretno, recimo dosta smo naučili i slovenački koji je nama srodan. Jer nekad zaista ne možete osigurati da taj prevod bude dobar ako prevodite samo sa engleskog. To je, da kažem za sad, jeste problem i nije problem, naši stručnjaci po ministarstvima razumiju taj propis odnosno taj prevod i zahvalni su nam što smo im osigurali makar neki prevod da mogu uskladiti naše zakone. Evo sad smo dobili znači Hrvatski prevode. Međutim šta se dešava. Evo ja ću jedan običan primjer navesti. Mi smo preveli nekad, prije godinu dana, Direktivu o mašinama ili strojevima, mi smo je nazali Direktiva o mašinama pa je poslije to lektor lektorisao na hrvatski - mašina uz stroj itd. Međutim ta Direktiva je ukinuta, EU je usvojila novu Direktivu o mašinama i mi smo taj prevod dobili sad od Republike Hrvatske. Međutim taj prevod, ne da nije sličan onom našem nego, znači nebitno je što tamo piše

organizirati i što je tamo Europski parlament odnosno Evropski parlament kako smo mi usaglasili, nije bitno. Bitno je što je stručna terminologija bitno različita.

Znači, ja sad postavljam pitanje za radi neke budućnosti, evo znači pričali smo o prošlosti, o bivšoj SFRJ, o trenutnim problemima, međutim šta ćemo ubuduće? Vi imate termin koji je ... preveden kod nas i stručnjaci su se usaglasili da je to samohodna mašina ili stroj, a u Hrvatskom prevodu imate stroj na vlastiti pogon, što zaista nije isto. I kako mi sad da odlučimo koji je tu stručni termin i kako mi da uskladimo prvo te prevode s nekim našim zakonodavstvom jer u stvari treba osigurati da ta nacionalna verzija Akija, znači to nije prvod, bude usklađena sa pravnim sistemom BiH, znači to je ona pravna redaktura, a ne samo da je, ne znam Evropska komisija, Evropsko povjerenstvo, što u stvari i nije u hrvatskom jeziku. U hrvatskom jeziku je Evropska komisija nije Evropsko povjerenstvo. Znači to su nebitne stvari, ali bitne stvari su ove stručne, stručna terminologija, pravna redaktura. Šta dalje? Mi sami o tome ne možemo odlučiti, znači nemamo ni taj mandat niti smo zato nadležni, ali ja evo možda ako je potrebno predložiti neki zaključak predlažem da se zaista osnuje konačno Komisija za jezičku politiku koja bi o tome odlučivala, jer smo mi možda prije 2 godine uputili jedan dopis iz Direkcije za evropske integracije prema Domu naroda za osnivanje ove iste komisije.

Hvala.

ZORAN KOPRIVCA

Gospođa Lejla Nuhodžić. Izvolite.

LEJLA NUHODŽIĆ

Evo ova, ja bih htjela reći svega nekoliko stvari a prije svega u vezi sa izlaganjem gospođe Golić iz Službenog glasnika RS. Naime ostala sam dužna odgovoriti na neka njena pitanja.

Znači ja sam u svome izlaganju već spomenula da su predlagači obavezni u parlamentarnu proceduru dostaviti lektorirane tekstove. U 99,9% situacija se to ne događa. Dakle predlagač nema lektora. Zakon takav u nekoj verziji, u nekoj formi dolazi u parlamentarnu proceduru, prolazi komisijске faze, prolazi domove i biva usvojen jezički potpuno neobrađen. Znači predlagač je propustio uraditi ono što je bilo neophodno. Tada teret odgovornosti pada na odjel za lektoriranje i prevođenje. Gospođa me pitala ko to verificira? To bi trebalo, ako dođe lektorirano od predlagača, prođe proceduru, da podizanjem svojih ruku verificiraju domovi odnosno delegati i poslanici. Kako se to ne dogodi tako, ponavljam dakle, kompletna odgovornost pada na odjel za lektoriranje koji to mora upristojiti i makar minimumom nekih intervencija to dovesti u prihvatljivu formu. Znači problem je te prirode, proceduralne. Znači tekst zakona koji je usvojen morao bi, a ne kao što se sada događa, da dolazi lektorima ili da dođe lektoriran od predlagača ili da dolazi već gotov i preveden. Međutim to se ne događa, jer ovaj odjel je prvobitno bio zamišljen samo kao supervizija, znači kao krajnji onaj filter koji će još malo urediti možda interpunkciju, eventualno red riječi u rečenici i to je sve. Time ne preuzimati na sebe nikakvu veliku odgovornost. Međutim on biva usvojen u tako sirovom tekstu da takav ne može biti objavljen. Odatle proizilazi i onaj problem ako predlagač ima lektora da to u velikom broju slučajeva, čast pojedincima, naravno rade nestručne osobe, naime to se, znate kako imate Hrvata pravnika ili ekonomistu i kaže - hajde molim te ti to pogledaj ili Srbina ili Bošnjaka,

što naravno nije u redu. Postoji katedra u Mostaru, Sarajevu, Banja Luci itd., znači gdje bi trebalo da se obrazuju ljudi koji stižu takvo znanje. To su filozofski fakulteti na kojima se stiče to obrazovanje, tačno određen smjer za jezike koji su u službenoj upotrebi u BiH.

Toliko.

ZORAN KOPRIVICA

Hvala lijepo.

Gospođa Mira Škrba Tomić. Izvolite.

MIRA ŠKRBA TOMIĆ

Ja bih samo željela da kažem da odgovorno tvrdim da Parlamentarna skupština BiH u Službenom glasniku RS kao i svim drugim službenim glasnicima dostavlja zakone u sve tri jezičke verzije, a naravno da su dva pisma jer ja ne znam koje još pismo postoji. I službenim glasnicima bih željela skrenuti pažnju da ne trebaju državne zakone lektorirati jer su oni svi lektorirani od strane lektora koji su zaposleni u Parlamentarnoj skupštini BiH. Ukoliko se slučajno potkrade greška da se ne dostave sve tri jezičke verzije, da nas kontaktira pa ćemo to mi njima dostaviti, a ni slučajno da oni rade lektorisanje.

Toliko.

LAZAR PRODANOVIĆ

Da li ima još neko?

LEJLA NUHODŽIĆ

Ja sam ostala dužna da kažem samo jednu riječ u vezi s ovim što je Mira Škrba Tomić rekla. Dakle ja kao šef odjela za lektoriranje i prevođenje Parlamentarne skupštine odgovorno tvrdim na ovom mjestu da nikad iz tog odjela ništa, što gospođa kaže da je došlo ne do kraja lektorirano, ne do kraja prevedeno itd., nije izašlo i nije prošlo taj odjel. Drago mi je što sam bila u prilici ovo da čujem, krenut ću tragom ovoga što je gospođa rekla ne bismo li utvrdili gdje dolazi do tog kuršlusa.

Hvala lijepa.

VIŠNJA BAJIĆ-PRERADOVIĆ

Evo ja nisam imala namjeru da govorim, ja sam Višnja Bajić-Preradović, urednik u Službenom glasniku RS i pošto se služba, u službi je i proces prevođenja i lektorisanja onda imam potrebu da kažem neke stvari, samo vrlo kratko.

Kada je rečeno, ja nisam znala da će ovog tipa skup biti pa bismo se vjerovatno pripremili na drugi način sa primjerima nekim, ali imali smo slučajeva zaista da nam dođe, sad ja ne mogu reći o kom zakonu je riječ ili o kom aktu, moguće je da je to i iz Ustavnog suda BiH, zaista ne mogu da tvrdim i tu se ograđujem, ali jeste sa nivoa BiH bilo, a to mi je rekao i gospodin Nino iz Službenog glasnika BiH, da i oni imaju slične probleme, samo što on vrati to odmah itd., ja sam isto slično radila.

Šta se dešava, recimo dobijemo u srpskoj varijanti samo prebačenu na ćirilicu hrvatsku varijantu, znate. Pa onda vidite da imate glagole, ne znam objavit će se itd. Mi ne

smijemo ništa da diramo. Gospođa sad kaže da ne treba da diramo. Mi apsolutno ništa ne diramo. Mi ne diramo ništa apsolutno u zakonima koji dolaze nama iz Narodne skupštine RS, jer jedna zapeta mijenja smisao rečenice, to je nama potpuno jasno. Navešću vam samo konkretan primjer. Skoro smo imali jedan zakon koji je došao iz Ministarstva, predlagač je bio Ministarstvo zdravlja, u numeraciji je bila greška - a,b,g, itd., azbučnim redom, nedostajalo je d, išlo je se odmah na đ, mi smo morali dobiti ispravku preko sekretarijata odnosno iz Narodne skupštine a od ministra koji je potpisao to. Dakle mi apsolutno ne smijemo praviti, to je suviše ozbiljno da bismo mi intervenisali tako. Potpuno nam je jasno, ne sjede tamo laici.

I druga stvar da kažem, današnji skup, evo samo kratko, sigurno će biti koristan, ako ne da se upoznamo, da izmijenjamo adrese pa kad bude trebalo da zovnemo jedni druge, jer to u principu radimo. Ja kad vidim da nešto nije u redu, bilo sa kog nivoa da je ili iz ministarstva, Vlade ili nivoa BiH, bilo koja institucija, zovem pa tražim drugu verziju, ne znam ni ja, nastojim da riješim jer ne mogu nešto da pustim onako kako je stiglo, ali sami ne intervišemo. U svakom slučaju ovo pokazuje da su problemi, odnosno nedefinisana situacija u ovoj oblasti je zaista duboka i ovo što smo sad načeli i razgrnuli malo, mislim da pokazuje, ne samo organizacione nego vraća se na problem jezika i definicije i standarda i ne znam ni ja sve šta, a mi smo u nekom završnom lancu svega toga. I mi se susrećemo s tim i sad mi pokrećemo nešto što je mnogo, mnogo ispred.

Ovo što je koleginica Lejla rekla, naravno bilo bi idealno i jedino ispravno da poslanici dobiju, svako na svom jeziku akt za kojeg glasaju i kad ga izglasaju to je konačno. I onda dolazi na objavljivanje i nama bi to bilo potpuno jasno, eventualno da se ispravi slovna greška i to je potpuno čista situacija. Ovako mi imamo veliku odgovornost, kako oni tako mi. Niko njima ne verifikuje, sasvim je svejedno je li to tamo ili ovdje. Sjede tu stručnjaci, ali ko poslije toga verifikuje određeni akt.

Dakle svi smo u istoj poziciji, nisam čula nikog iz kantonalnih glasnika, da li oni prevode. To jeste ustavna kategorija jezik, jeste ustavna kategorija, šta sad s tim se radi, voljela bih i to čuti, već je 12,05 neću vas zamarati, eto toliko. Neću predlagati ništa mislim da ima dosta korisnih prijedloga, ali očito da tu ima, da smo samo načeli vrh ledenog brijega.

ZORAN KOPRIVICA

Hvala lijepa.
Izvolite.

_____ (?)

/mikrofon nije uključen/ ... i rečen u diskusiji, a on bi bio sljedeći - znači da bi se osigurala identičnost propisa na službenim jezicima neophodno je da prva faza u obradi zakona, a to je faza najčešće obrade u resornom ministarstvu, bude od stručnih kompetentnih osoba koji svojim znanjem i potpisom stoje iza tog urađenog posla, u zagradi - to je formiranje tijela ili organa ili neke mini institucije, tako da kažem, u skladu sa onim što je postojeća organizacija i šema uprave koja to dozvoljava, tzv. lektorskih službi ili ureda koje na najvišem nivou mogu u toj fazi da opsluže sve organe kojim imaju potrebu za tim, odnosno sve obrađivače u ovom slučaju koje obrađuju zakon.

Kada je u pitanju parlament koji donosi zakon i kada ga potpišu predsjedavajući domova, tad ne može niti smije biti promjena i korektura. Drugo su greške slovne i slično. Znači to je dio tog zaključka. Kad potpišu predsjedavajući, pa kako može nekom padati napamet, bio on sekretar vlade koji šalje na objavu a da ne govorim o ovim preduzećima koji su u funkciji objave u smislu više neke, tako da kažem, tehnike i onoga što je normalno značaj tog službenog lista itd., ali nemaju oni nikakva tu prava niti smiju tu, mogu po meni da učine čak i neko krivično djelo. Eto malo sam i aktuelan u vezi korupcije, šalim se.

ZORAN KOPRIVICA

Hvala.

Da li ima još neko potrebu?

LAZAR PRODANOVIĆ

Htio sam reći, dakle par rečenica koje se odnose na ovu problematiku, oduzeli ste mi misao u kojoj ste, dakle ja smatram da mi treba najprije da lociramo neophodnost i postojanje kompetentnih stručnih tijela u zakonodavnim u izvršnim institucijama vlasti u BiH. To praktično bi dakle značilo da bismo mi, kada zakon dolazi u proceduru i kada ga Sekretarijat za zakonodavstvo upućuje na Savjet ministara, da je on prošao proceduru lektorisanja, dakle na svim službenim jezicima u BiH i onda kad dolazi u parlamentarnu proceduru bi bio smanjen ovaj obim posla koji oni obavljaju, predmet lektorisanja trebalo bi da budu novi amandmani koji su dakle promijenili predloženi tekst zakona u amandmanskoj fazi i to bi bio posao lektora, normalno koji čini nakon toga integralni tekst predloženog, odnosno usvojenog zakona. Dileme kako tehnički i vremenski bilo bi nemoguće da Dom bilo kog nivoa vlast u BiH usvaja lektorisani tekst, ali treba stvoriti mehanizam, ovo što je maloprije gospođa Škrba govorila a i Lejla kad je govorila o problemima uopšte u lektorisanju usvojenih zakona, mora se naći mehanizam koje konačno tijelo, konačno se zna da je potpis predsjedavajućeg Doma konačan i to podrazumijeva da on potpisuje i pravno obrađen, dakle u vašem sektoru za pripremu zakona za objavljivanje i od strane lektora, dakle lektorisan tekst zakona. Nakon njegovog potpisa je to konačno, dakle završena sva procedura koja nakon toga može da ide u objavljivanje u službene glasnike, da li, ako entitetske entiteta, ako na državnom nivou, i da se objavi. To su dakle neke od mogućnosti, s tim što smatram da je potrebno uraditi.

Ja takođe mislim da bi bilo neophodno u BiH postupiti u skladu sa jedinstvenim pravilima i konstituisati Komisiju za jezičku politiku u zakonodavstvu BiH. Prije 5,5 godina je ovaj zakon usvojen u oba doma i ona podrazumijeva dakle učešće jednakog broja stručnjaka i lica koja, dakle koja su imenovana od strane Doma naroda i predstavnika zakonodavne vlasti. Mislim da bi to poboljšalo ove probleme, odnosno eliminisalo ove probleme koji su prisutni u procesu osiguranja identičnosti propisa i čitave jezičke politike u zakonodavstvu.

I takođe mislim kada je, to se dešava u Predstavničkom domu, ... sad govorim ali vjerujem i u ostalim zakonodavnim institucijama, da poslanici predlažu zakone. Ja ne mislim da je problem da je sada potrebno napraviti dakle zakon identičan na svim službenim jezicima, ali mislim da pored ovog, da bi predstavnik zakonodavne vlasti, dakle poslanici u ovom slučaju, trebali da poštuju proceduru u skladu sa jedinstvenim pravilima. Da se dakle u

našem sektoru za zakonodavstvo Parlamentarne skupštine uputi tekst predloženog zakona, da se on prije svega usaglasi sa jedinstvenim pravilima i nakon toga, dakle prije nego što je usvojen, dostavi lektorskoj službi i tek poslije toga da se upućuje u parlamentarnu proceduru, dakle Kolegiju Predstavničkog ili Doma naroda da bismo to mogli da ispoštujemo ovo što bi u suštini podrazumijevalo ukupne ove aktivnosti.

Ja mislim da je ukupan proces jačanja i stvaranja jednog kvalitetnog zakonodavstva podrazumijeva, pored dakle pravne usaglašenosti u cjelini, poseban problem je ovo što sam sada rekao za sektor stečevine odnosno zakonodavstva EU, problem koji ćemo imati u smislu dilema oko prevoda. Pitanje osiguranja ravnopravnosti, službenih jezika. Šta će se desiti kad BiH postane članica EU? Na koji način će to biti definisano? Kako ćemo se odnositi o ovom, čitavom definisanju jezičke politike u BiH, to je opet pitanje odnosa stručnjaka i političara. Sada je trenutno najdominantniji političke ambicije korištenje leksičke politike u cjelini, kao alata za ostvarenje političkih ciljeva, a ne očuvanja, dakle identiteta jezika konstitutivnih naroda i specifičnosti jezika kao bitnih obilježja i osnovnih prava svakog čovjeka, bilo gdje da on živi.

Evo toliko, ali mislim da bismo makar pozitivan korak napravili ako bismo išli sa uspostavljanjem ove komisije i imali, dakle sinhrono djelovanje ovih službi za lektorisanje i sa zakonodavnog i na izvršnom nivou identičan, dakle i smanjenje ovog broja poslova da se radi istovremeno dva posla, ako imamo već jedan nema nikakvog razloga da, kada su u pitanju lektori tu apsolutno se slažem, pretpostavljam da je pravosuđe kada su iznosili ove stavove, to je potpuno jasno koji kriteriji treba da budu da eko bude lektor, dakle pogotovo u nekom zakonodavnom ili izvršnom tijelu države ili entiteta.

Evo toliko.

ZORAN KOPRIVICA

Zahvaljujem gospodine Prodanoviću.

Evo na kraju smo ovog današnjeg skupa. Ako neko ima potrebu i želju, eventualno još komentarisati, predlagati zaključke ili neke druge ideje, evo pružam mogućnost svima koji nisu imali do sada tu priliku.

Gospodin iz prvog reda izvolite.

SENAHID HALILOVIĆ

Hvala vam,

Ja sam Senahid Halilović sa Filozofskog fakulteta i htio bih podržati prijedlog koji smo čuli od nekolicine, koji su ovi što su sudjelovali u raspravi, o tome da se ide ka formiranju Jezičke komisije za politiku u, evo i u oblasti zakonodavstva. Praksa nas, dakle evo snažno gura u rješavanje tih postojećih poteškoća o kojima smo svjedočili danas. Htio bih ovom prijedlogu predložiti, dometnuti još jedan, povrh onoga koji je spominjao kolega Baotić što smo ga svojedobno iznijeli nas dvojica ovdje, jedan dobrohotan prijedlog koji je išao za tim da relaksira situaciju u oblasti jezika u ovim tijelima, a da se dakle naizmjenično materijali dostavljaju na ovim trima jezicima. Taj je prijedlog žalosno propao ali bih ga ja iznova, evo kao i kolega Baotić stavio na dnevni red, povrh ovoga da se formira Jezička komisija, predložio bih da se u besparici o kojoj je i danas bilo riječi, u nespremnosti da se djeluje u kvalitetnom rješavanju i pomacima i razrješavaju ovih sociolingvističkih pitanja u

višestandardnoj jezičkoj zajednici kakva je BiH. Htio bih upozoriti da ima prostora koji je, evo do nas ovih koji ovdje sjedimo i onih koji su naši saradnici, neiskorištenog prostora, prostora koji bih evo malo, pripomenuo bih znači da nije sve ni do otežane teške materijalne situacije i komplicirane socijolingvističke situacije itd., dakle možemo kao stručnjaci, sada govorim samo o ovoj jezičkoj razini problema ne upuštajući se u ove pravne iako smo danas vezani ovdje, ove dvije su komponente ovom temom nekako vezane i to podrazumijeva sudjelovanje i jednih i drugih stručnjaka u tijesnoj sprezi da budu u donošenju takvih i da se poštuju ti koraci ko kome prethodi, ko šta radi itd., da to rade kompetentni ljudi.

Htio bih dakle kazati da postoji prostor za dobru volju u ovoj oblasti. Postoji i ono što nam je omogućeno savremenim načinima komuniciranja. Ne mora neko i fizički sjediti i zato još i primati koje kakve dodatke na plaću u Sarajevu, u Mostaru, u Banja Luci, ovdje i ondje, mnogo toga bi se dalo razriješiti i elektronskom poštom, dakle založio bih se za više saradnje između tih stručnih komisija lektorskih službi unutar BiH. Čak bih kao temeljni moto njihova rada uza svu stručnost i akriivčnost i predanost poslu, stavio i ovu obavezu dobrohotnog saradivanja, prosleđivanja materijala, dakle da to struji, da se to odvija neometano, da se natječu u toj otvorenosti. To bih im stavio u opis radnog mjesta kao obavezu, ta saradnja da bude bolja.

Ima još nešto što može pripomoći i ovim kolegicama i kolegama u praksi koji su svakodnevno suočeni s tim pitanjima, kako riješiti ovo, kako ono i svaki se dovijaju nažalost za sad svako za se i svako na svoj način. Čujemo i od kolegice koja dolazi iz Službenog glasnika RS, znam da tako šta imaju i u odjelu za prevođenje i lektoriranje u Parlamentarnoj skupštini. Čujem da imaju materijale do kojih su došli u svojoj mukutrpnoj, svakodnevnoj, višegodišnjoj stručnoj praksi. Te materijale za početak bi trebalo barem da prostruje između njih, da upute jedni drugima, da ih dakle, da se učini napor da budu publicirani i dostupni i široj zainteresiranoj stručnoj javnosti. Njima bih dometnuo i nešto što je, koliko je meni poznato što je do sad najdalje što smo mi u struci uspjeli uraditi, kolega Baotić je rukovodio izradom jedne radnje, ozbiljne magistarske radnje koja je spremna za objavljivanje u formi knjige koja se upravo bavila pravnim jezikom pravnih akata u Federaciji, npr. pravne regulative, legislative unutar Federacije, ali su to vrlo informativne stranice i stručno je sačinjen taj tekst uz ove iz prakse koji spominju rječnik tih nedoumica, kolegica iz Banja Luke i ovo što su pripremile kolegice i kolege iz odjela za prevođenje i lektoriranje, te tri publikacije možda u zajedničkoj nekakvoj formi, kao knjiga sa dva ova priloga teorijskim dijelom kolegice Emire Mešanović čiji rad spominjem i ova dva priloga iz prakse, bili bi snažan poticaj i drugima da krenu tim putem da, da dopisuju, da se razmjenjuju iskustva, da se dakle ne traže odgovori na već ono tamo šta je postignuto i odgovoreno što već imamo u fiokama.

Dakle predlažem da se učini što je potrebno da se publiciraju, evo konkretno te tri radnje, ta tri rukopisa, da se pristupi redigiranju jednog, drugog i trećeg sa svim stručnim aspektima tog posla i da se to konačno ima na stolu. To bi bio prvi korak u praksi. Onda bismo mogli načiniti i nekakav drugi korak.

Samo još jedno malo zapažanje vezano za ovaj ogromni posao koji stoji pred ovom Direkcijom za nacionalne verzije pravnih propisa EU. Svojedobno sam bio pozvan ovdje na jedan razgovor, gospodin Topčagić me je zamolio da evo progovorimo o tome u toj njegovoj svojevremenoj direkciji kojom je rukovodio, ja sa žalošću evo saznajem da stvari gotovo

stoje na mrtvoj tački tamo gdje su bile i prije nekolike godine unatoč evo eksplicitnom iskazu i onome šta se moglo čuti od kolegice maločas da je Srbija dobila licencu za prevode na srpski jezik, da je Hrvatska dobila licencu za prevode na hrvatskom jeziku i meni se čini da ovakva pat pozicija i situacija kakvu evo imamo, a radi se o stotinjak hiljada, koliko mi se čini kartica teksta koje treba prenijeti u ovaj ili onaj evropski jezik, obiman posao, obiman stručni posao. Takvome poslu treba pristupiti vrlo pažljivo i ovakav jedan sam po sebi zadatak podrazumijeva i neophodnost ustanovljavanja spomenute i spominjane i predlagane Komisije za jezičku politiku unutar BiH. Dakle da nikakvih drugih poslova i projekata i problema pred nama nema i u praksi i uopšte pred BiH, ovakav jedan krupan zahtvat i podhvat, podrazumijevao bi i najprije formiranje kvalitetne komisije, kompetentne, stručne koja bi imala zadaću kazati svoj stav, obznaniti ga javnosti i kazati šta nam je činiti u vezi s ovim izazovom, u vezi s ovom obavezom koja je stavljena pred nas kada je riječ o prenošenju ove ogromne pravne regulative EU u BiH.

Hvala vam.

ZORAN KOPRIVICA

Zahvaljujem.

Evo obzirom da vrijeme predviđeno za ovo stručno savjetovanje pod nazivom "Osiguranje identičnosti propisa na službenim jezicima u BiH" ističe, ja ću dati sebi za pravo da na kraju ove naše današnje rasprave, savjetovanja, prije svega da vam se svima zahvalim za izdvojeno vrijeme, za učešće, za prijedloge, diskusije i zaključke koje ste dali, negdje oko 30-tak zaključaka mi smo registrovali ovdje, predloženih zaključaka. Prema daljoj proceduri mi ćemo na ustavnopravnim komisijama i jednog i drugog doma kompletan transkript sa ove rasprave dostaviti svim članovima komisije. Imat ćete i vi priliku na web sajtu da se upoznate sa svim ovim predloženim zaključcima. Naravno i onim koji su na komisijama i jednog i drugog doma usvojeni i kao takve ćemo ih objaviti. Imat ćete dakle priliku da se sa njima upoznate.

Ja bih pozvao ove učesnike u raspravi, prije svega gospođu Lejlu Nuhodžić, Vesnu Sarađić i Srebrenku Golić, te gospodina Prodanovića da zajedno sa mnom damo kratke izjave za medije tu u holu nakon izlaska iz ove sale. A prije nego što zaključim ovaj skup, vi znate da je ručak organizovan u prizemlju Parlamentarne skupštine, pozivam vas sve da idemo na ručak.

Ovdje ću samo konstatovati još nekoliko pitanja koja, ovako po meni, su ključna vezana za ovu današnju raspravu, prije svega formiranje ove Komisije za jezičku politiku u Parlamentarnoj skupštini BiH shodno članu 81. Jedinstvenih pravila za izradu pravnih propisa. Mislim da je jedan od ključnih zaključaka koji bi trebao biti potekao sa ovog savjetovanja. Naravno i svi drugi zaključci, ni jedan nije manje važan, vezani su za ovu temu, vidimo i konstatujemo da zaista u BiH imamo nekontrolisanu upotrebu stranih riječi pri izradi pravnih propisa na svim nivoima, da je to jedan veliki problem za sve institucije u BiH, prije svega u dijelu nametnutih zakona od strane OHR-a koji nisu lektorisani i to predstavlja jednu veliku poteškoću u primjeni propisa u BiH. Takođe aktivnosti vezane za prevod Akija sigurno je jedan ogromni zadatak koji stoji pred, prije svega pred Direkcijom za evropske integracije u BiH. Dalje prijedlozi koji su se ticali tekstova zakonskih propisa i podzakonskih akata da moraju biti jasni, nedvosmisleni, da moraju biti lektorisani prije nego što se upute u parlamentarnu proceduru, da moramo imati kvalitetan Ured za zakonodavstvo pri Vijeću

ministara, govorim na državnom nivou. Takođe i ostalim, kako entitetskim nivoima tako i nižim nivoima vlasti, gdje se zaista i u segmentu zakonodavne i segmentu izvršne vlasti moraju ovi kapaciteti znatno ojačati, prije svega ove lektorske službe i odjeli za prevođenje, dakle na svim nivoima.

Tu su bili i drugi prijedlozi koji se tiču entitetskih nivoa, pitanja službenih glasnika, prijedlog gospođe Srebrenke vezano za ovaj Službeni glasnik RS, aktivnosi vlada, dalje i potreba češćih savjetovanja u ovoj oblasti, da se ostvari značajnija koordinacija na svim nivoima vlasti kada je riječ o ovim pitanjima, da se uskladi stručna literatura, da se odgovarajuće licence uvedu na tim nivoima, da se izbjegne improvizacija na svim ovim nivoima po ovim pitanjima, da nedostaje koncept književničke politike u BiH, da ne postoji niti jedno tijelo odgovorno za proces standarizacije, da se odrede okviri nacionalne politike u BiH, da postoji više saradnje stručnih službi na svim nivoima kada je riječ o ovim pitanjima, posebni zadaci Direkcije za evropske integracije.

I na kraju prijedlog koji je bio, a mislim da je on zaista jedan izuzetno značajan prijedlog da se nastavi sa ovim aktivnostima na federalnom nivou, Narodnoj skupštini RS, da se na službenom jeziku dostavljaju zakoni, na svim jezicima dostavljaju zakoni, podzakonski akti koji se objavljuju znači na sva tri jezika, odnosno da se u Parlamentarnoj skupštini pristupi osnivanju ove Komsiije za jezička pitanja. Naravno i niz drugih prijedloga. Sekretari i jedne i druge komisije su ih registrovali u vidu predloženih zaključaka. Mi ćemo, kažem, još jednom na sjednicama komisije i jednog i drugog doma razmotriti sve ovo. Vi ćete biti o tome obaviješteni. Znači imat ćete priliku da se upoznate. Mislim da jedno ovakvo savjetovanje je ispunilo svoj cilj i svoju namjenu.

Ja se još jednom u ime i jedne i druge komisije, Ustavnopravne komisije i jednog i drugog doma zahvaljujem našim sponzorima, USAID-u u projektu jačanja Parlamenta BiH i OEPS-u i svima vama još jednom, kažem, zahvaljujem na odzivu i prisustvu na ovom skupu. Pozivam vas još jednom da prisustvujete ručku. Želim vam sve najbolje u vašim svakodnevnim poslovima i zadacima i pozivam da ostvarimo punu saradnju sa ustavnopravnim komisijama i Parlamentarnom skupštinom BiH po svim pitanjima, ovim i drugim, za koje imate interes.

Zahvaljujem se i vidimo se.